

חג הקציר - חג שבועות - יום הבפורים - יום הקהל - עצרת

לקט פניני הרב

על
מועדי ה' מקראי קדש
חג השבועות – עצרת
מאת
הרב יוסף דוב הלוי
סולובייצ'יק זצ"ל

נאסף ע"י מנחם יהודה נוסבאום

מ--:

מסורה – מאסף תורני - איחוד הקהילות החרדיות באמריקה
בית יצחק – קובץ תורני – ישיבת רבנו יצחק אלחנן
YU Torah

ספרי הרב צבי שכטר שליט"א:

נפש הרב

מפניני הרב

דברי הרב

ומעוד מקורות כפי שצוין בראש כל קטע שנלקט

ירושלים תובב"א

תשפ"ג - שנה שלישית

ספר שמות פרשת משפטים פרק כג
(טז) **וְחַג הַקְּצִיר** בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וְחַג הָאָסֶף בַּצֵּאת הַשָּׁנָה
בְּאֶסְפְּךָ אֶת מַעְשֵׁיךָ מִן הַשָּׂדֶה:
ספר שמות פרשת כי תשא פרק לד
(כב) **וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָּךְ** בכורי קציר חטים וְחַג הָאָסִיף תְּקַוֶּפֶת הַשָּׂדֶה:
ספר ויקרא פרשת אמור פרק כג
(טו) וְסִפְרַתְּם לָכֶם מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת מִיּוֹם הַבִּיאְכֶם אֶת עַמּוֹר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת
שָׁבֹתוֹת תְּמַיִמַת תִּהְיֶינָה:
(טז) עַד מִמִּחְרַת הַשָּׁבֹת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה
חֲדָשָׁה לַה':
(כא) וְקִרְאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא
תַעֲשׂוּ חֶקֶת עוֹלָם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם:
ספר במדבר פרשת פנחס פרק כז
(כו) וּבַיּוֹם הַבְּפוּרִים בְּהִקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' בְּשִׁבְעַתֵיכֶם מִקְרָא קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
ספר דברים פרשת עקב פרק ט
(י) וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵי אֶת שְׁנֵי לִוְחֹת הָאֲבָנִים כְּתָבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹקִים וְעָלִיהֶם כָּכָל
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתְּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקְּהָל:
ספר דברים פרשת ראה פרק טז
(ט) שִׁבְעָה שִׁבְעַת תִּסְפֹּר לָךְ מֵהַחֵל חֲרָמֶשׁ בְּקִמָּה תִּחַל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שִׁבְעוֹת:
(י) וְעֲשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַה' אֱלֹקֶיךָ מִסֵּת נֹדֶבֶת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְכַרְכֵּךְ ה'
אֱלֹקֶיךָ:
משנה ראש השנה פרק א משנה ב
בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים הָעוֹלָם נִדוּן: . . . בְּעֶצְרַת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן: .

חלק א

ספירת העומר - חג השבועות - יום הקהל

ספירת העומר - חג השבועות

מתוך: מסורה חוברת א – עמ' יא-טו

שיטת החזקוני בדין ספירת העומר

כחוב בתורה ריש פרשת בהר, וספרת לך שבע שבתות שנים, שבע שנים שבע פעמים וכו', והעברת שופר תרועה בחודש השביעי בעשור לחודש, ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם, וקדשחם את שנת החמשים שנה וכו'. וכתב הרמב"ן בפירושו על התורה לפ' אמור (ויקרא כג"ט), ובת"כ וספרת לך, כב"ד, ולא ידעתי אם לומר שיהיו ב"ד הגדול חייבין לספור שנים ושבועות בראש כל שנה [כלומר, ספירה בפה], ולברך עליהן, כמו שנעשה בספירת העומר; או לומר שיזהרו ב"ד במנין¹, ויקדשו שנת החמשים. ועי' רמב"ם

1. בקשר לדין וספירה לה שכעת ימים הכתוב אצל טהרת הובה, הקשו התוס' כתובות (עב). ד"ה וספירה, וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה, כמו שמברכין על ספירת העומר ... וי"ל דאין מברכין אלא בזובל, שמברכין ב"ד בכל שנה, שלעולם יוכל למנות כסדר, וכן עומר. אבל זבה שאם תראה חסות, אין לה למנות. ועיי"ש על הגליון שהביא משל"ה, דאפשר שהוא ט"ס, וי"ל בסיום לשון התוס', אין לה לברך. ומפשטות דברי התוס' משמע דס"ל, דבעינן ספירה בפה בזבה כמו בספירה², וכמו בספירת שנות השמיטה [וכרעת הרמב"ם, החזקוני, והסברא הראשונה שברמב"ן על התורה]. ורק פלפלו ע"ד הברכה, שכקשייתם ה"י סבורים שכן הנכון אף לברך על ספירת ד' נקיים דזבה, ובתי' וידשו לומר דמחשש דשמא תראה וחסות היא לה ספק ברכה, וספק ברכות להקל. וידועים דברי הנובי" (תניינא חיידר סי' קכ"ג) שכתב ע"ד השל"ה הג"ל, שהגאון הקדוש הזה לרחב קדושת חסידותו נקיים בו, אוהב מצוה לא ישבע מצוות, ורצה למען צדקו להגדיל תורה ולהרבות מצוות ... אלא ודאי שאין זו מצוה ... ואין כונת הפסוק בוספירה לה על הספירה אלא על ההשגחה שיהיו נקיים, עיי"ש, ועפ"י דבריו היה נראה לומר בכונת התוס' בקשייתם – אמאי אין מברכת זבה על ספירתה, ד"ל, שקודם שתעשה הכדיקות ככל אחד מ' הימים הנקיים, שיש לה לברך עובר לעשייתן, דעצם מעשה הבדיקה הוא הוא הקיום של וספירה לה.

רפ"י מהל' שמיטה ויובל, מצוה עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים, שנאמר, וספרת לך שבע שבתות שנים וגו', וקדשחם את שנת החמשים. ושתי מצוות אלו מסורין לב"ד הגדול בלבד. וכן דעת החזקוני ר"פ בהר, [כרעת הרמב"ם, וכסברא הראשונה שברמב"ן הג"ל, דבעינן ספירה בפה במנין השנים], וד"ל שם: וספרת לך שבע שבתות שנים, לפי שאין כאן אלא ספירה אחת, והיא בב"ד, אין צריך לברך. אבל עומר דכתיב ביה שתי ספירות, אחת בפרשת אמור ואחת בפרשת ראה, אחת לב"ד ואחת לציבור, צריך לברך. אלא דכונת החזקוני סתומה כמה שכתב בנוגע לברכת המצוה, וכמה שכתב בנוגע לספירת העומר.

והנראה לומר בכיבור דבריו, דשינוי לשון בולט יש בין פרשת אמור לבין פ' ראה בנוגע למצות ספירת העומר, דכפ' ראה כתיב שכעה שבועות חספר לך – בלשון יחיד, ואילו כפ' אמור כתיב – וספרתם לכם, בלשון רבים, וההבדל ביניהם הוא, דמה שכתוב בלשון יחיד, לכל ישראל נאמר בתורת חיוב על הציבור, ולמעשה – החיוב מוטל על הבי"ד הגדול אשר הם הם העושים תמיד בעד² הציבור. משא"כ מה שנכתב בתורה בל' רבים, מורה שהחיוב מוטל על כל יחיד ויחיד. וד"ל הספרי ס"פ ראה, שבעה שבועות חספור לך, כב"ד. ומנין לכל אחד ואחד, ת"ל וספרתם לכם, לכל אחד ואחד. הרי דלפי גירסת הספרי כמות שהיא, נאמרו כ' חיובים במצות ספה"ע, הא' המוטל על ב"ד הגדול בלבד, והאחר – המוטל על כל יחיד ויחיד. והגר"א הגיה בלשון הספרי וגרס, יכול בב"ד, ת"ל וספרתם לכם, לכל אחד ואחד כלומר, דאין זה אלא הוה אמינא לומר שתהא מצות ספה"ע מוטלת במיוחד על בי"ד הגדול, אבל למסקנת הברייתא בספרי, אין הדבר כן. ובכיאור הו"א זה נראה לומר, דכמו שמצות קידוש החודש ועיבור השנה חלוייה בב"ד הגדול, כמבואר בספיה"צ להרמב"ם (מ"ע קנ"ג), ועיי"ש בהשגות הרמב"ן, ה"נ הו"א דספה"ע

וכרעת כל האחרונים [– ודלא כרעת השל"ה –] מבואר גם בדברי הרמב"ן כאן שכתב על הפסוק וספרתם לכם, שימנה בפיו, ויזכיר חשבונו (של כל יום ויום) כאשר קבלו רבוהיו. ואין כן וספר לו, וספרה לה דובין, (כלומר, דלא בעינן בהו ספירה בפה), שהרי אם רצו עומרים בטמאתם, אלא (פירושה) שלא ישכחוהו. וכן וספרת לך דיוכל שתזוהר במנין שלא תשכח [דלא ו"ל ספירה בפה – ולהלן מביא הרמב"ן את דברי הת"כ – וספרת לך – כב"ד, וסתפק בכונתו, אי מצריך הת"כ ספירה בפה ע"י הבי"ד, או שיזהרו הבי"ד במנין].

2. וכ"ה בסוף הספר דברי אליהו (ליקוט חי' וביאורים מהגר"א) דף צ"ד, וי"ל, כלל גדול הוא בתורה שכתב, בכל מקום שמדברת בלשון רבים – הוא ליחיד, פי', כי הדברים נאמרו לכל איש ואיש ישראל ביחוד, ובכל מקום שמדברת בלשון יחיד, הוא לרבים, כי לעדת בני ישראל בכלל נאמרו דבריה.

תהא ג"כ מסורה לב"ד הגדול, דמבואר בגמ' ר"ה (ו: תני רב שמעיה, עצרת פעמים ה', פעמים ו', פעמים ז', כלומר, דשבועות לא נקבע עפ"י היום בחודש, כשאר הימים הטובים, אלא נקבע עפ"י מנין הימים לספ"ה"ע, שהוא חל ביום החמשים — לאחר גמר ספ"ה"ע של מ"ט יום. וממילא הו"א, דמאחר שספ"ה"ע פועלת לקבוע את הו"ט של שבועות, שאף מצוה זו תהי' חלק ממצות קביעות הלוח, שהוא ענין המסור לב"ד הגדול דוקא. קמ"ל הספרי שאין הדבר כן, וספירת העומר היא מצוה המוטלת על כל יחיד ויחיד.

אכן החוקוני, כנראה, גרס בספרי כגרסא הישנה, ונדלא כמו שהגיה הגר"א, וס"ל דב' הפרשיות, ב' מצוות נפרדות הן. דפרשת ספ"ה"ע שבס' ראה מורה על חובת הבי"ד, ופרשת ספ"ה"ע שבס' אמור מלמדנו חובת היחיד. ומה שביארנו למעלה בתורת הוה"אמינא לפי נוסחת הגר"א, הוא למסקנא ולהלכה לפי גרסא זו, דיש ענין אחד של ספ"ה"ע לספור להבא — בכדי לקבוע הו"ט של שבועות והיא כחלק ממצות קביעות הלוח, ואשר על כן מוטלת היא דוקא על הבי"ד הגדול, ומצוה זו אינה נגמרת ונשלמת עד שיגמרו הבי"ד לספור כל מ"ט הימים, ויקבע ע"י כן חג השבועות למחרת. ועוד יש מצות ספ"ה"ע המוטלת על כל יחיד ויחיד — שלא לתכלית קביעת הו"ט של שבועות, אלא סתם — לספור הימים שבין פסח לשבועות, והוא ענין ספירה לשעבר, שהיום יום אחד לעומר, ותו לא מידי, ובלילה השני לספור — שהיום ב' ימים, ובה נשלמה ספירתו, ואינה בתורת ספירה ארוכה הנשלמת רק בקביעת עצרת³.

3. ועפ"י גרסת החוקוני בספרי, נראה לבאר דברי הגמ' החמדה והסתומים שבמס' מנחות (טו.), אמר אבי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי ... אמיר מני יומי ולא מני שבועי, אמר, זכר למקדש הוא. ובפשוטו יפלא, דאפילו נימא הכי, דספירת העומר בזה"ז הוא רק מדרכן, מכ"מ מ"ט לא מנה גם הימים וגם השבועות, וכרז"ה סוף פסחים יש בזה ביאור, ואכ"מ. ועפ"י דברי החוקוני הנ"ל הי' נראה לבאר דברי הגמ' באופן מתודש ומחודד, דנוסף על השינוי שהוכרז בין לשונות הפסוקים שבפרשת אמור ושכפ' ראה בענין ספ"ה"ע [דכפ' אמור כחובה המצוה בלשון רבים, ואילו כפ' ראה — כל' יחיד], יש גם שינוי אחר, דכפ' אמור נזכרה מצות ספירת הימים, תספרו חמשים יום, ואילו כפ' ראה נזכרה מצות ספירת השבועות, שבעה שבועות תספר לך, ואבי צירף הרינים הנמצאים בשתי הפרשיות יחד וחידש, דב' חלקים הם למצוה זו, דמצוה למימני יומי וגם מצוה למימני שבועי. אכן לדעת החוקוני הנ"ל, דבאמת ב' מצוות נפרדות הן, י"ל דהמצוה האחת המוטלת על כל יחיד ויחיד היא — המצוה למימני יומי, והמצוה השניה — המוטלת במיוחד על הבי"ד, דהיינו הספירה הפועלת לקביעת הו"ט דשבועות, היא המצוה למיני שבועי. ומה"ט ניחא נמי מאי דנקרא חג בתורה בשם "חג השבועות", ואינו נקרא "חג החמשים" [כמו שכינוהו הנוצרים בשם פענטקאסט, דהיינו — חג החמשים], דספירת השבועות ע"י הבי"ד היא הקובעת את הו"ט, ולא ספירת הימים שע"י כל יחיד ויחיד, ועל כן נקרא הו"ט הזה "חג השבועות" מפני שנקבע ע"י ספירת השבועות, וכמשנת.

והיה נראה לומר עוד בדעתו, דמה דבעינן שיספרו הב"ד את המנין השנים, שבע שנים שבע פעמים וכו', שהיא לא סתם מצות ספירה בעלמא, אלא שספירה זו היא הגורמת שיחול היובל, ושע"י ספירת הב"ד הוא דנקבעת קדושת שנת היובל. ודבר זה ביאר הגר"ח ז"ל, בשיטת הגאונים. דהנה מבואר בגמ' ערכין (לב:): תניא משגלו שבט ראובן ושכט גד וחצי שכט המנשה (כימי סנחריב, רש"י), בטלו יובלות, שנאמר, וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מקצתן. ואעפ"כ איתא שמה בגמ', א"ר נחמן בר יצחק, מנו יובלות לקדש שמיטין, דנחלקו ר' יהודה וחכמים אי שנת החמשים עולה לכאן ולכאן, או דשנת החמשים אינה מן המנין, ולדעת חכמים דר' יהודה [אשר כוונתיהו קיי"ל], דשנת החמשים אינה מן המנין, דין זה נוהג לא רק בזמן שנוהגים דיני היובל, אלא אפילו בזמן שאין היובל נוהג, דמכ"מ שנת היובל אינה מן המנין, ונפק"מ לקביעות שנות השמיטה לאחר מכן. וס"ל להרמב"ם (פ"י משמיטה ויובל ה"ג וד'), דכמו שהיה דין זה נוהג בסוף תקופת בית ראשון, שמנו יובלות לקדש שמיטין, אע"פ שלא היו דיני היובל נוהגים, הוה"נ בזה"ז, שיש לנו לעשות כן, למנות שנת היובל לעצמה, בכדי לקדש שמיטין שלאחר מכן. אלא שהוסיף הרמב"ם וכתב שם בה"ג, אבל כל הגאונים אמרו, שמסורת היא כידיהם איש מפני איש, שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חורבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמיטות בלבד — בלא יובל. וכן משחבר באחרונה, לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד... ושנת השמיטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל... ועל זה אנו סומכין, וכפי החשבון הזה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים, שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה, ובהן ראוי להתלות. ועיי"ש בהשגות הראב"ד, הגאונים שאמר מונין משנת החרבן אלא שבע [שבע], אולי ג"כ קודם החרבן, כי יש מפרשים דס"ל כר' יהודה, דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ... מ"מ אני איני סובר ... כדבריהם וכו'. [וכמדומה שזהו המקום היחיד בכל היד החזקה, שהרמב"ם כתב לפסוק שלא כשיטתו הוא, אלא כדעת הגאונים; והראב"ד השיגו וכתב לפסוק בדוקא כשיטת הרמב"ם!]

ועפ"י פשוטו, תמוהה היא מאוד שיטת הגאונים, מאי שנא דבסוף תקופת בית ראשון, וכן במשך תקופת בית שני, היו מונין את שנת היובל לשנה בפני ומעשה י"ל דה"ט דאמימר מני יומי ולא מני שבועי, אמר — זכר למקדש, כלומר, שיש לנו לספור בזה"ז — כל יחיד ויחיד, כמו שהיו היחידים סופרים בזמן המקדש, ובזמן המקדש גופא לא היו היחידים סופרים אלא הימים ולא השבועות, דספירת השבועות אינה מצוה אלא על הב"ד, וכדייקי קראי, כג"ל, וממילא, לא יהיה בזה משום זכר למקדש אם נספור אנו — בתורת יחידים — בזה"ז גם את השבועות, שהרי אף בזמן הבית גופא לא היו היחידים סופרים כן.

עצמה אע"פ שלא נהגו אז מצוות היובל, ואילו לאחר החרבן, בין בשבעים שנה של גלות בבל, ובין בזה"ז, אין למנות שנת היובל לשנה בפני"ע. וכיאר כזה הגר"ח בחיבורו על הרמב"ם, דלדעת הגאונים [אשר כוונתייהו קי"ל, וע"ז אנו סומכין, וכפי החשבון הזה אנו מורין] ענין ספירת שנות השמיטה שע"י בי"ד הגדול, איננה סתם מצות ספירה בעלמא, אלא עניינה — בכדי לקבוע ולקדש שנת היובל, דשם "שנת היובל" אינו יכול לחול מאליו, אלא דוקא ע"י ספירת הבי"ד הוא דנקבע. ואשר על כן הוא דנאמרה מצוה זו דוקא לבי"ד הגדול, דלהם נמסרה מצות קביעות הלוח, [דהוא ענין הנוגע לכל הציבור כולו], וענין ספירת השנים הוא חלק מאותה המצוה. ומעתה ניחא שפיר דעת הגאונים, דאיה"נ דיש ענין למנות יובלות לקדש שמיטין, אפילו בזמן שאין מצוות היובל נוהגת, אבל מכ"מ זה רק אפשר להתקיים בזמן שיש שמה בי"ד הגדול הסופרים, שע"י ספירתם הוא דחייל השם "שנת היובל" על שנת החמשים. אבל לאחר החרבן, דחסר אז ספירה וקידוש בי"ד, עצם השנה לית בה דין יובל כלל, דאין השנה מחקדשה מאליה בקדושת היובל, אלא דוקא ע"י ספירת הבי"ד הוא דחיילא קדושתה.

והיה נראה לומר, דבזה שוה דעת החזקוני עם דעת הגאונים, דענין ספירת שנות השמיטין ע"י בי"ד הגדול דומה הוא בזה למצות ספירת העומר המיוחדת המוטלת על הבי"ד הגדול, דבשניהם ענין הספירה הוא להבא, בכדי להגיע לאיזו תכלית מיוחדת. שבספיה"ע הבי"ד מונים בכדי להגיע לקידוש חג השבועות, ובספירת שנות השמיטין, ענין הספירה הוא בכדי להגיע לקדש את שנת החמשים שנה' — וממילא יש לומר, דמן הראוי היה שלא לברך על

4. ואין להקשות לפי"ז, דכמו שזכרנו לא מנינן יובלות לקדש שמיטין מפני שחסרה לנו ספירת בי"ד, וכחסר הגר"ח בדעת הגאונים, הי"ג הו"ל למימר דלא יהי לנו יו"ט של שבועות, מאחר שאין לנו בי"ד הסופר והקובע ע"י ספירתם את חג העצרת. והיא פליאה עצומה על כל דברינו. אכן ע"י ילקוט שמעוני (לפ' ראה) על הפסוק ועשית חג שבועות לך אלקין, מכלל שנאמר חג הקציר בכורי מעשיך. יכול אם יש לך קציר אהה עושה יו"ט, ואם לאו, אי אהה עושה יו"ט, ה"ל ועשית חג שבועות לך אלקין, בין שיש לך קציר ובין שאין לך קציר אהה עושה יום טוב. ואולי י"ל דנכלל בדרשה זו, שכין שיש שמה בי"ד הגדול הסופר את השבועות, ובין שאין שם בי"ד הסופר שבועות, מכ"מ אהה עושה יום טוב.

ובחוספת ביאור אמר רבנו בזה עפ"י המבואר כקונטרסו בעניני קדוש התעשר, כביאור טוה הרמב"ם בספר המצוות, שכתב שכני ישראל הודים בארץ ישראל הם המקדשים את החדשים כזה"ל, ובפשוטו תמוהים דבריו טובא, וכמו שהקשה שמה הרמב"ן בהשגותיו, דהלא ליכא שמה בא"י כזה"ל בי"ד המקדש את החדשים, והסכיד בזה רבנו, שעיקר הדין הוא שענין קדוש החדש וקביעת הלוח נמסר לכלל ישראל, ובזמן שהי" שמה בי"ד הגדול, סידרו הם את הענין בתורה בא"י ככלל ישראל, ובזמן שאין שמה בי"ד הגדול, ס"ל להרמב"ם שחזרה המצוה לכלל ישראל, ועיקרו של כלל ישראל היינו בני ישראל הודים בארץ ישראל. ע"י פיהמ"ש

מצוות ספירה אלו (של בי"ד הגדול), דאיחא בגמ' מנחות (מב:) דכל מצוה שעשייתה גמר מצוה... צריך לברך, וכל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה... אינו צריך לברך, ובשתי מצוות ספירה אלו, הרי עדיין ליכא "גמר מצוה" עד גמר כל הענין, דליכא גמר קיום מצות ספיה"ע של בי"ד הגדול עד שיספרו ליל מ"ט ויקבעו את יום הנדון בתורת חג השבועות; וכן בספירות שנות השמיטה, ליכא "גמר מצוה" עד שיגמרו לספור כל מ"ט השנים, ויקדשו את שנת החמשים שנה בקדושת שנת היובל, ולכן מן הראוי הי' שלא יברכו בי"ד הגדול על שתי ספירות הללו. אלא דבספיה"ע, נוסף על מה שב"ד הגדול סופרים בתורת בי"ד, מוטלת עליהם גם מצות הספירה הנוהגת בכל יחיד ויחיד, ועל אותה מצות ספירה ודאי איכא ברכה, דהיא אינה ספירה להבא דנימא שאינה נשלמת ונגמרת אלא לבסוף בנגמר חכליתה, דהיינו — בקידוש חג השבועות, אלא היא ספירה לשעבר, וכאמור למעלה, ובכל לילה ולילה נשלמת מצות הספירה של אותו הלילה, ונמצא שכל אחד מחברי הבי"ד יש לו קיום כפול בספירתו, הא', בתורת חובת הבי"ד, והב', בתורת חובת כל יחיד מישראל, ומה שמברך על ספירתו הוא משום לתא דספירת כל יחיד ויחיד. אבל על מצות ספירת השנים, דאינו סופר אלא בתורת בי"ד, ואין אותה המצוה נגמרת אז, איה"נ דאין מברכין, דכל מצוה שאין עשייתה גמר מצוה, אין מברכין עליה. ונראה שלזה נחזקו החזקוני בדבריו הקצרים שהבאנו, ודו"ק היטב. (הב"א).

להרמב"ם פ"ד דבכורות על המשנה השחט הבכור, והי"ג י"ל כמצות ספיה"ע, דענין ספיה"ע שהיא לתכלית קביעת חג השבועות, בעיקרה הי' צ"ל מסורה לכלל ישראל ולציבור כולו, ואשר על כן — בזמן שהי" שמה בי"ד הגדול, עשו הם דבר זה בתורת בא"י ככלל של הציבור, וכזה"ל, דליכא בי"ד הגדול, י"ל דחזרה מצות ספירה ולהבא להציבור, ומכאן ספירת הציבור (שהוא תחת ספירה בי"ד הגדול) הוא דנקבע הידו"ט של שבועות כזה"ל. ולפי"ז יצא, שספירת השבועות כזה"ל יהי דאורייתא, [ככדי לקבוע שבועות, וכנ"ל], אפילו לפי המבואר בגמ' מנחות הנ"ל דספירת הימים כזה"ל אך ודבנן. [והוא ההיפך הגמור משיטת רבנו ירוחם המפורסמת, דכזה"ל ספירת הימים הוא דאורייתא וספירת השבועות היא אך ודבנן.] והי"ט ודבנן דבי רב אשי דמנו יומי ומנו שבועי, ולא ס"ל כטעמי דאמימר, וכמו שהסברנו דבריו למעלה בטו"ט, דאמימר ס"ל דיו"ט שבועות נקבע כזה"ל מאליו — כלי שום ספירה כלל, ודבנן דבי רב אשי ס"ל דאף כזה"ל בעינן ספירת שבועות לקבוע הידו"ט, אלא דבזמן שאין שמה בי"ד הגדול, חזרה מצות ספירת השבועות לכלל ישראל כולו.

5. ועפ"י הדברים האלה יש להסביר מה שכתבו החוס' מגילה (כ:) ד"ה כל הלילה, ע"ש הבה"ג, דאיכא דאינשי למך כלילה, ימנה למחר בלא ברכה. ועי"ש ברש"י, ששאר הראשונים הביאו משמו של בה"ג שימנה ביום בברכה, ועפ"י פשוטו תמוהה שיטה זו שכתבו החוס' ע"ש בה"ג, ולכאורה היא פשוטה בין שחי שיטת, דבגמ' מנחות (סו.) מבואר דבעינן שתהי' הספירה כלילה, היות שנחלקו הראשונים אם דבר זה — דבעינן שיספור כלילה — מעכב אף נדעבד, או שזו רק לתחילה, להכי קי"ל שסופר ביום בלא ברכה, דשמא אין שמה מצוה במה שסופר ביום, וספק ברכות להקל. אבל לא מסתבר שיעשה הבה"ג כבר הכרעה כזו

ספירת העומר - חג השבועות

שיטת החזקוני - המשך

מתורת ספק. ולפי המהלך הנ"ל בשיטת החזקוני אולי יש להסביר דבר זה שהביאו התוס' ע"ש בה"ג, שאיננו בתורת הברעה ופשרה לפסק הלכה, אלא והכי קאמר, דענין ספירה כלילה ילפינן כגמי מנחת מקרא דתמימות, דאימתי אמה מוצא שבע שבחות תמימות. בזמן שאתה מתחיל למנות מבערב. ולפ"ז יש להמשיך ולומר, דהך קרא דתמימות כתיב כפי אמור נקשר עם מצות כל יחיד ויחיד, ולגבי מצוה זו, איה"ג דספירה כלילה טעמא, ואם לא ספר כלילה אינו סופר כיום כלל, אכן כפי ראה, לגבי מצות כ"ד הגדול לספור ולהבא בכדי לקבוע את חג השבועות, לא כתיב בקרא תמימות, ושפיר י"ל דמכת הך פרישה שפיר דמי לספור אף כיום, אלא דמכת חיוב הספירה שלהבא ליכא כלל ברכה, וכמו שביארנו בדעת החזקוני, דלגבי ספירה זו ולהבא היא כמצוה שעשייתה לאו גמר מצוה. וה"ט דבה"ג (שהביאו התוס' כמגילה), דהיכא דאינשי לברך כלילה, שימנה למחר בלא ברכה, ומתו"כ עדיין לברך בתורת ספירת השבועות ולהבא, ולא בתורת ספירת הימים ולשעבר, ועל מצות הספירה ולהבא אין לברך בכלל, אפילו היה סופר כלילה.

בעומר או לעומר

מתוך: מפניני הרב – עמ' קכד-קכה

בשו"ע או"ח ריש סימן תפ"ט הובאו ב' הנוסחאות אם יש לומר בעומר או לעומר. ובפשוטו נראה דלפי הנוסח שאומרים בעומר, הכונה היא שכל משך הזמן הזה שבין פסח לשבועות נקרא זמן העומר, והיום הוא עשרה ימים בזמן הזה. מה שאין כן לפי הנוסח שאומרים בלמ"ד – לעומר, הכונה היא על קרבן מנחת העומר, שהיום הוא עשרה ימים לאחר הקרבת מנחת העומר. ועל פי פשוטו ענין זה צ"ל מיתלא תלי במחלוקת הראשונים אם ספירת העומר בזמן הזה דאורייתא או דרבנן (אף כי איננו מוכרח לגמרי, עיין משי"כ בשם רבנו בקונטרס ספירת העומר, אות א'). לדעת הסוברים בזמן הזה אינו אלא מדרבנן, העיקר הוא שמדאורייתא המחייב לספירה הוא הקרבת מנחת העומר, וממילא יש לספור לעומר בלמ"ד. מה שאין כן לדעת הסוברים שספירת העומר בזמן הזה דאורייתא, אז אין למצות הספירה קשר עם קרבן העומר, אלא שבזמן המסויים הזה (שבין פסח לעצרת) מחוייבים לספור, ולכך טפי נראה לספור בעומר – בבי"ת. והנה מנהגנו לומר (על פי דברי התוס' מגילה כ:) לאחר גמר הספירה יהי רצון שיבנה בית המקדש במהרה בימינו וכו', כי ספירת העומר בזמן הזה אך דרבנן, וכשיבנה בית המקדש תחזור המצוה להיות דאורייתא, ולכך אנו מתפללים על זה במיוחד בקשר למצות הספירה. ורבנו היה תמיד נוהג לספור פעמיים (עיין משי"כ בספר נפש הרב עמ' ק"צ, ובספר בעקבי הצאן עמ' פ"ג), בכדי לצאת ידי שתי הנוסחאות, והיה מדקדק שיהיו שתי הספירות כסדר הזה, שמתחילה יאמר בעומר, (אשר הוא הנוסח המתאים לדעת הסוברים דספירה בזמן הזה דאורייתא, כנ"ל), ורק אח"כ לומר לעומר (אשר הוא הנוסח המתאים לדעת הסוברים דספירה בזמן הזה אינו אלא דרבנן), ולהמשיך מיד ולומר יהיה רצון הני"ל, דאילו היה מסדר את שתי נוסחאות הספירה להיפך, בתחילה לעומר ואח"כ בעומר, לא היה עולה יפה ההמשך של תפילת יהי רצון שיבנה וכו'. (הרכי"ב שיח"י)

ספירת העומר - חג השבועות

בענין ספירת העומר

עין בתוס' למס' מגילה (דף כ; ד"ה כל הלילה) שכתבו, ח"ל, ובה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה ימנה למחר בלא ברכה, וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות וליכא, עכ"ל. והנה מה שהביאו דאם סופר ביום, סופר בלא ברכה, זהו משום דס"ל להבה"ג, [וכן היא שיטת הר"ח], דבעינן לילה כדי לקיים מצות ספירה, ולכן בספר ביום אינו מברך, ומאחר שכן קשה, כיון שלא יצא י"ח המצוה כמה שספר ביום, מ"ט מועילה ספירתו שיוכל לספור בלילה שלאחריו בברכה, וצ"ב. [ובאחרונים כתבו דזהו משום דהוי ספק ספקא, ספק אחד, אולי יוצאים ידי חובת ספירה ביום, וספק השני, דאפילו אין מצות ספירה אלא בלילה, מכ"מ אולי לא קי"ל כהבה"ג, שאם שכח לספור יום שלם ששוב אינו סופר. אבל ספק ספקא זו או צירוף השיטות הזה היינו דוקא לדין דמספקא לן הלכה כמאן. אבל היאך יתכן שהבה"ג בעצמו יפסוק כן, שאם ספר ביום בלא ברכה, שוב סופר שאר הימים בלילה בברכה, אחמהה.]

והנה בשיטת הבה"ג דאם שכח לספור יום שלם אבד ספירתו, דליכא תמימות, יש לחקור אם כוננו לומר שספירת כל המ"ט ימים מהוה חדא מצוה, אשר כל חלקי המצוה מעכבין זה את זה, ולכן אם חיסר יום אחד שוב אינו ממשיך לספור, כיון דחסר לו בקיום מצות הספירה, דבעינן לספירה שלימה וכל המ"ט ימים; או דיליף דספירת העומר מהוה באמת מ"ט מצות וקיומם נפרדים, וכל יום ויום מהוה מצוה בפ"ע, ומאי דאית ליה דבשכח לספור יום שלם שוב אינו ממשיך לספור הוא משום דבעינן ספירה ומנין, ובחיסר יום אחד הרי חסר לו במעשה המנין, דאין מנין וספירה לסיווגין, ואי אפשר לספור י"ט אם לא ספר י"ח, דבעינן המשכיות בספירה.

ונראה להוכיח כהצד השני, דתמימות הוי דין בהמשכיות מעשה המנין משיטת רב סעדיה גאון (שהובאה בטור א"ח סי' תפ"ט) דסבר דאם שכח ולא ספר יום ראשון של ספירה, שוב אינו יכול להמשיך ולספור את שאר הימים. אבל אם ספר יום ראשון ושכח מלספור יום אחר, שפיר יכול להמשיך ולספור בשאר הימים. והנה אי נימא דטעמא דבה"ג דבשכח מלספור יום שלם שוב אינו סופר שאר הימים הוא משום דאית ליה דכל המ"ט ימים מהוה מצוה אחת וכולם מעכבים זא"ז, אי"כ איזה מקום יש בזה לחלק בין שכח יום הראשון לבין שכח אחר משאר הימים, הלא סוכ"ס חסרה לו בספירתו. אך לפי הצד השני שכתבנו, דבשכח יום שלם שוב אינו סופר עוד את שאר הימים האחרים משום

מתוך: מסורה חוברת ג – עמ' לה-לח

דחסר לו כעצם מעשה המנין, דבעינן שיהא המנין של ימים רצופים, לפי"ז שפיר יש לומר דאית ליה לרס"ג שיש בזה חילוק בין יום הראשון לשאר הימים, דאם לא ספר ביום ראשון, אז בודאי אמרינן שחסר לו במנין, דאין הספירה ומנין יכולים להתחיל מיום השני. אבל אם ספר ביום הראשון, והתחיל במנין הספירה, שוב יכול שפיר להמשיך את מנינו אפילו אם הפסיד כמה ימים באמצע, דהימים שלא ספר נחשבים כמנויים מאליהם מאחר שמתחילה נקבע כל המנין ע"י מה שספר ביום הראשון.

ועי' משגיב לסי' תפ"ט סי"ח בבה"ל ד"ה סופר, שהביא בשם רב האי גאון, שמי ששכח לספור לילה אחד, יספור בלילה שאחריו ויאמר - אחמול ה"י כך וכך בעומר, והיום כך וכך בעומר. והוא תמוה, דמה מועיל מה שסופר היום בעד המצוה דאחמול. ומן ההכרח צ"ל, שאף לרב האי הוקשה הך נקודה של תמימות שעורר הבה"ג, דהיאך יוכל לספור י"ט אם לא ספר י"ח, הלא מנין ומספר בעי המשכיות ורציפות. ולזה יעץ שיאמר בליל י"ט, שאחמול היה יום י"ח בעומר והיום יום י"ט בעומר, שאף שלא קיים י"ח מצות ספירה דאחמול, מכ"מ מועילה אמירתו זו לאפשר לו להמשיך לספור היום, ובוה הוא מתקן את חסרון ההמשכיות שבמנינו.

ועי' לשון החינוך (מצוה ש"ו) שהביא תחילה את שיטת הבה"ג וכתב, וי"א שמי ששכח ולא מנה יום אחד, שאינו יכול למנות עוד באותה שנה וכו', ולא הורו מורינו שכדורנו לסברא זו, אלא מי ששכח יום אחד מונה האחרים עם כל ישראל. וסוים לשונו צריך ביאור מה ר"ל בזה - עם כל ישראל, הלא פשיטא ששאר היהודים שלא שכחו אתמול מלספור בודאי ימשיכו לספור היום. וטפי הול"ל בפשיטות דהחסרון של ספירת יום אחר אינו מעכב במצות ספירה דשאר הימים. ומשמע שאף החינוך כן הבין בכונת דעת הבה"ג, דענין החסרון דתמימות הוא לא מפני שכל המ"ט ספירות מהוות חדא מצוה, וכמו ד' מינים שבלולב, שכל חלקי המצוה מעכבין זה את זה, אלא כמו שביארנו למעלה, שהחסרון הוא בהמשכיות המנין, דהיאך אפשר לספור כ"ף אם לא ספר י"ט, דבעינן רציפות במנין המספרים, ועל כן, בהביאו דעת מורינו שכדורנו שחלקו על הבה"ג, הסביר בדעתם לדחות נקודה זו וכתב, שמונה את שאר הימים עם כל ישראל, כלומר, שמה ששאר כל ישראל מנו אחמול את יום י"ט, אף שלא הועיל לגבי אדם זה ששכח לענין זה שנאמר שיצא ידי חובת מצותו בספירה שלהם, אך מכ"מ הועילה הספירה של שאר כל ישראל לקבוע את מנין היום אף כלפי זה ששכח מלספור, ועל כן ביום המחירת ליכא חסרון של אי-רציפות במנין, ושפיר יכול למנות - היום יום כ"ף, דמנין שאר כל ישראל מצטרף עם המנין שלו להחשב המשכיות ורציפות במספרים.

ומעתה נראה לפרש, דמה דלבה"ג אם מנה ביום לא יצא, כיון דקצירת העומר היא דוקא בלילה, דרין זה נאמר דוקא בקיום מצות הספירה, דק הלילה כשר לקיום מצות ספירה. אבל מ"מ אם מנה ביום שפיר הו"עכ"פ מעשה ספירה. ולכן ס"ל דאם שכח לטפור בלילה ומנה ביום, דמונה בלא ברכה, דאף דביום אינו מקיים מצות ספירה, מ"מ מעשה ספירה שפיר הו", אשר זה מועיל לענין שיוכל להמשיך לטפור אחר כך בלילות הבאים בברכה. שהרי המנין לא הפסיד, ואף בלילות האחרות חשיב שפיר "כתמימות". שהרי יש כאן מנין של ימים רצופים, ומאי דלבה"ג אם שכח יום שלם שוכן אינו סופר מכאן ואילך, זהו משום דחסר בעצם מעשה הספירה, אבל בספר ביום אף שלאותו יום שלא מנה בלילה לא קיים המצוה, מ"מ בספירתו ביום הציל עכ"פ הספירה והמנין. ולפי"ז שפיר יוצא, שכמנה ביום שחוזר וסופר שאר הימים בברכה. אין זה רק מטעם ספק ספקא, אלא דכל זה הוא מדינא דבה"ג. וכן נראה מלשון התוס' במגילה, שכן הביאו מהבה"ג בעצמו.

והנה במחזור ויטרי (הובאו דבריו בכ"י לסי' תפ"ט) הביא בשם רש"י שהיה נוהג למנות ספירת העומר אחר פלג המנחה בלא ברכה, ואח"כ בלילה מנה עוד פעם בברכה. וחמה עליו הרשב"א בתשובותיו (עיי"ש במג"א) דממנ"פ, אם יוצאים בספירה אחר פלג המנחה, או ימנה אז בברכה. ועוד קשה איך יברך אח"כ בברכה כשטופר בלילה, דכיון שכבר יצא מקודם, הו"א ברכתו ברכה לבטלה, ואם לא יצא כמה שספר אחרי פלג המנחה, א"כ מה הרויח בזה שספר אז, שהרי לא הו"א ספירה.

ואשר נל"פ כמנהג רש"י, דרש"י סבר כשיטת הבה"ג, שאם שכח לטפור לילה אחד דלא הו"א תמימות, ומפסיד את כל המנין של שאר הימים, ולכן היה חושש שמא ישכח מלמנוח בלילה ויפסיד המנין אף לימים האחרים, ולכן היה מקדים למנות מפלג המנחה, אבל לא היה מברך אז, שכבר לקיים מצות ספירה, צריכים שימנה דוקא בלילה. אבל מפלג המנחה ואילך, כיון דלכמה דינים מצורך ליום שלמחרתו, (כגון לגבי תוספת שבת), חשיבא הספירה בזמן ההוא כמעשה ספירה ומעשה מנין, ואף שאינו יוצא אז בספירתו, מ"מ מעשה ספירה עכ"פ מיקרי לענין זה, שאם ישכח ולא יספור בלילה לא היה מפסיד יתר הספירה של שאר הימים, דהמשכיות ורציפות הספירה עדיין קיימים.

והנה עיין במג"ח (מצוה ש"ו) שנסתפק בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה, והיה מונה בתחילה בקטנותו מטעם חיתוך, אם רשאי להמשיך למנות בברכה לאתר שיגדיל, כיון שחלק מהספירה היה בקטנותו ובפסודו. והי' נראה לומר

בזה, דאף דקטן פטור מכל המצוות, מ"מ מעשה ספירה עכ"פ הו", וכיון שמנה כל הימים בקטנותו, הרי"ז דומה למי שספר ביום, דיכול להמשיך לטפור בברכה בלילות הבאים, כיון דעכ"פ מעשה הספירה והמנין לא נפסק, ושפיר איכא המשכיות ורציפות במנינו, ולכן נראה שחייב להמשיך לטפור בברכה כשיגדיל.

ספירת העומר - חג השבועות

ספירת העומר וקביעת מועד חג השבועות

הגדרת חג השבועות שונה באופן מהותי מהגדרת שאר הרגלים. כדי להגדיר את ייחודו של החג נעיין בפרשת המועדים, פרשת אמור (ויקרא כג): (טו) וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימת תהיינה: (טז) עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמישים יום והקרבתם מנחה חדשה לה': (יז) ממושבתיכם תביאו לחם תנופה שנים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה': (יח) והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמיסם בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עולה לה' ומנחתם ונסכיהם אשה ריה גיחה לה': (יט) ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים: (כ) והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן: (כא) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו חקת עולם ככל מושבתיכם לדרתיכם:

אחר ספירת חמישים יום, יש להביא קרבן מן המנחה החדשה, דהיינו, שתי הלחם, שעל שמם נקרא היום "יום הביכורים" (במדבר כח, כו). הרב זצ"ל העיר שמן הפסוקים משמע שקרבן זה הוא הגורם לכך שיום זה ("בעצם היום הזה") נקרא "מקרא קודש", כלומר איסור מלאכה, שעוצרים את העם מלעשות מלאכה, ולכן נקרא חג זה חג העצרת. פשוטו של מקרא הוא, שהביכורים – שתי הלחם – גורמים לחלות קדושת היום, ולא קדושת היום גורמת להקרבת קרבן שתי הלחם.¹ הרב סיפר שסבו, הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, החשיב את חג השבועות לחג שתי הלחם (יום הביכורים) ולא לחג של מתן תורה. בתורה לא נאמר "ומן מתן תורתנו"; את התורה עלינו להשיג בעצמנו. יתר-על-כן, דברי הרב בפרק זה הם קולאו' של שיעורים של הרב במהלך השנים. הדברים מנוסחים על רשימות תלמידי הרב, וכן על מה ששמעתי מתלמידיו, ובמיוחד ממור' הרב ר' אהרון ליכטנשטיין שליט"א, חתנא דבי נשיאה.

1 הרב רצה לתלות את איסור המלאכה בכיטוי "עצם היום הזה" שבו הוקדש הוא המקדש.

מתוך: מועדי הרב – עמ' קנט-קסז

רבי חיים קרא תמיד את עשרת הדברות בטעם התחתון, גם ביום טוב הראשון של שבועות, ונימוקו שאין אנו מעיונים לומר שאנו עושים מתן תורה. דבר זה תואם את דבריו בעניין עיקר החג שהוא יום חג הביכורים – שתי-הלחם. לפי זה, החג מבוסס על המקדש, ועל הקרבן המיוחד שהוקרב בעצם היום הזה. יש לעיין בדרך שבה נוצרת קדושת היום של חג השבועות. ברור שקדושת חג השבועות שונה מקדושת יתר המועדים. חג זה לא נקבע ליום מסוים בחודש, ובזמן שקידשו את החודש על פי הראייה יכול היה החג לחול ביום ה' בסיון (כשניסן ואייר מלאים), ביום ו' בסיון (כשניסן ואייר חסרים) או ביום ו' בו (אם ניסן מלא ואייר חסר – כמו בזמן הזה לפי הלוח הקבוע). היום הקובע את חג השבועות הוא יום החמישים מיום הקרבת העומר, ולא תאריך הלוח אשר בזמננו חל רק במקרה ביום ו' בסיון. הרב הצביע על כך שמצאנו כעין זה בשמיטה ויובל, שקדושת יובל תלויה בספירת השנים ושנות השמיטה. ר' חיים חידש בספרו על הרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ה, ר"ה ואשר) שאין המניין ביובל מעשה מניין סתם, אלא, מניין הכא ליצור ולקבוע את שנת היובל. הקובע את שנת היובל הוא מה שספרו לפני כן מ"ט שנים. המניין יוצר את שנת היובל, ומסילא מתקדשת שנת החמישים וחל בה שחרור העבדים. רבי חיים מבריסק סבר עוד שאילו בית הרין הגדול לא היה סופר ממש את השנים, היו שמיטה ויובל מדרבנן בלבד. כך אפשר להסביר גם בספירת העומר. הספירה אינה כנטילת לולב, אלא שעל ידי הספירה יוצרים את יום החמישים, וזה יוצר את קדושת חג השבועות.

הוא הביא ראיה מקרבן פסח, שכתוב בו "בעצם היום הזה", ובפרשת חודש (שמות יב) הוזכר בתחילה כל ענייני קרבן פסח, ורק בסוף הפרשה יש ציווי על איסור מלאכה וקדושת היום של מ"ו בחודש הראשון. אולם צריך עיון ברוב זה שהרי הפסוקים בפרשת אמור (ויקרא כג) הם: (יד) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדרתיכם ככל משנתיהם: (כא) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל סלאכת עבדה לא תעשו חקת עולם ככל מושבתיכם לדרתיכם: אכן הפסוקים האלה עוסקים בדברים הלכתיים ולכן יש מקום להסביר שהמוקד הוא המקדש. אבל בפרשת חודש ושמות יב, הפסוקים אינם עוסקים בהלכות, אלא בתולדות ישראל במצרים ובאלהם: (יז) וספרתם את הפסח כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מארץ מצרים וספרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם: (מא) ויהי חקת שלמים שנה וארבע מאות שנה יהיה בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים: (נא) ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאם: אולי הרגיש הרב שדו"ב הביטוי "בעצם היום הזה" בא גם להדגיש את הדבר המסתל מעל לכל את גאולת מצרים, קרבן פסח, ומסילא המוקד הוא המקדש, ועדיין צ"ע.

ראינו לעיל שלכאורה ספירת חמישים יום היא הגורמת חיוב קרבן ביכורים וחלות הקדושה של יום טוב. אפילו בזמן הזה שאין קרבן, מסתבר שאם יש מדאורייתא חיוב וקיום ספירה של ספירת העומר, כשיטת הרמב"ם, היום החמישים הוא חג השבועות מדאורייתא, ואפשר לראות בקרבן הביכורים אמצעי להתלת הקדושה. כשאין קרבן, הספירה תעשה זאת.¹ אך, לפי רוב הראשונים, בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין הקרבת מנחת העומר, הספירה היא רק מדרבנן (שלא כשיטת הרמב"ם), אם כן, האם חלות חג השבועות היא מדרבנן בלבד? כדי לתרץ קושיה זאת הביא הרב זצ"ל את דברי מדרש "לקח טוב" (פסיקתא זוטרתי) לפרשת ראה (מהר"ר"ש באבער, עמ' 12):

פס'. ועשית חג שבועות לה' א-להיך. מה ת"ל לפי שנאמר (שמות כג) ותג קציר בכורי מעשיך. שלא תאמר אם אין קציר אין אתה עושה יום טוב, לכך נאמר ועשית חג שבועות, כגון שישראל בגלות ואין להם קצירת העומר ואפילו הכי ועשית חג שבועות.

מדרשה זו עולה, שיש גזירת-הכתוב, שחג השבועות אינו בטל לעולם. נראה גם כן שלפי דרשה זאת אין מדאורייתא מצוות ספירה בזמן הזה מפני שעם ישראל בגלות ובית המקדש אינו קיים ואין קרבן העומר קרב ואין עוד שתי הלחם, ולכן דרושה גזירת הכתוב מיוחדת לחדש שבכל זאת חלות חג השבועות היא מן התורה. איך יחול חג זה מן התורה? צריך לומר שאמנם אין חיוב מן התורה לספור, אבל יש קיום ספירה מן התורה.²

נמצא, שיש שני דינים בספירת העומר: יש דין שחיוב ספירה חל על כל יחיד ויחיד, דהיינו כל אחד חייב במעשה ספירה.⁴ ויש דין לספור לקראת חג השבועות, כדי ליצור את המועד הזה. במי תלויה יצירת חג השבועות וקביעתו? לא בכל יחיד ויחיד, אלא הרב תלוי בכנסת ישראל החייבת לספור כדי לקבוע את חג השבועות.⁵

בהודמנות אחרת הסביר הרב ששני דינים אלו בספירה הם על פי שתי הפרשות שבהן מוזכרת ספירת העומר, ותלה דבריו בפירושו של החוקוני (ויקרא כה, ת):

וספרת לך שבע שבתות שנים – לפי שאין כאן אלא ספירה אחת והיא כב"ד אין צריך לברך, אבל עומר דכתיב ביה שתי ספירות אחת בפרשת אמור ואחת בפרשת ראה אחת לב"ד ואחת לצבור, צריך לברך.

המניין של חמישים יום המוזכר בפרשת אמור, הוא מניין היחיד, הוא החובה על כל יחיד, כמו שכתוב "וספרתם לכם". אולם הספירה שבפרשת ראה, היא הספירה של כנסת ישראל, כפי שנאמר "תספר לך" (דברים טו, ט). עיון בספרי לפרשת ראה (פיס' קלו, ט, ונדגיש שנוסח זה אינו לפי הגהה הגר"א שם) מעלה ש"תספר לך" היא מצווה על בית דין: "שבעה שבועות תספר לך, בבית דין מנין לכל אחד ואחד תלמוד לומר (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם

חיוב מדאורייתא לספור, אבל יש קיום ספירה מדאורייתא כדי לקבוע את חג השבועות – שו"פ.

4 בזה יש מחלוקת אם הספירה היא מדאורייתא או מדרבנן. ראה עוד בשם הרב סולובייצ'יק, "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לה-לח. וכן עיין בדברי הרב צבי שכטר, "בירורים בעניני ברכות המצוות", אור המורה, לו, חוב' ג-ד (קלד-קלה) (ניסן-תמוז תשמ"ט), עמ' 238-239 (- הרב צבי שכטר, ארץ הצבי, ניו יורק תשנ"ב, עמ' יז-יח).

5 פירוש זה עם שלוש הראיות הראשונות להלן שמעתי ממור', חתנא דבי נשיאה, הגר"א ליכטנשטיין שליט"א. נראה להוסיף על פי זה, וכן אמר הגר"א ליכטנשטיין שליט"א, ובמיוחד על פי דברי הרב, "קביעת מועדים על פי הראיה ועל פי החשבון", חידושי הגר"ם והגר"ד, עמ' מז-סח, בענין קידוש החדש והטנים, שלמעשה כלל ישראל קובע את קדושת המועד והחדש, ובית הדין הגדול המבצע זאת למעשה, מייצג את כלל ישראל. בהעדר בית הדין הגדול חוזר התפקיד לכנסת ישראל, לקדש את המועד ולהכריז על החדש, כדברי הרמב"ם בספר המצוות, מצוות עשה קנג. הוא הדין בספירת העומר: בהעדר בית הדין הגדול הסופר את השבועות כדי לקדש את חג השבועות, נוטל התפקיד על כנסת ישראל.

2 אף על פי שבענין זה עצם הספירה דומה לספירת שמיטה ויובל, הרב דומה בכלל למתיר של חדש: בזמן שקרבה מנחת העומר, חל ההיתר של חדש עם הקרבתה. בהעדרו של הקרבן, עצם יום טו בניסן, ממחרת השבת (- יום טוב ראשון של חג המצות), הוא המתיר. ברשימות תלמידי הרב מצאתי כתוב: וחקר הרב [וצ"ל] אם הספירה קובעת אישתי חל חג השבועות כפי שהספירה קובעת את היובל, או שטא נקבע החג טאלויז מדרבי הרמב"ן על התורה (ויקרא כג, טו) משמע שהספירה קובעת את החג. ונ"ט דאם לא מנה, החג אינו מקודש. אבל אם החג תלוי בספירה, נוצרת מציאות מורה, דהאידיגא שהספירה היא מדרבנן, א"כ שבועות נמי מדרבנן! ברור שזה לא ייתכן, אלא שהספירה היא מצווה בלבד, ואינה קובעת את החג. ממדרש לקח טוב לומדים מן הפסיקים בענין שבועות ש"אפילו בזמן הזה" ותימה, מהו החידוש? הרב סבר שאולי ר"ל ששבועות תלוי בספירה, ובזמן הזה ליכא מניין מדאורייתא, ומכל מקום יש גזירת הכתוב מיוחדת שנוהג מדאורייתא בזמן הזה, עכ"ל הרשימות. [אולי הכוונה בגזירת הכתוב היא כמו שכתבנו בפנים, שאמנם אין

ממחרת השבת כל אחד ואחד", דהיינו על בית הרין הגדול, בדומה למצוות ספירת בית דין בשמיטה ויובל.⁶

הרב הביא כמה ראיות לדבריו, ולפי זה הסביר כמה שיטות שאנו מוצאים בראשונים:

א. שיטת בעל הלכות גדולות (שהביאו התוספות במגילה כ"ב, ד"ה כל):

וכה"ג כתב דהיכא דאינשי לברך בלילה, ימנה למחר בלא ברכה, וכן הלכה. אבל אם שכח לילה ויום, לא ימנה עוד בברכה, דבעינן תמימות.

לפי בה"ג, מי שלא ספר בלילה, יכול לספור ביום בלי ברכה ואינו מפסיד את המניין, ויכול להמשיך ולספור בברכה. לפי הג"ל, מיושבת שיטת בה"ג. בלילה יש מעשה ספירה מדין של "תמימות" האמור בפרשת אמור, ולכן הספירה צריכה להיות בלילה ולכלול את כל הלילה והיום, והיא החיוב של כל יחיד ויחיד כמו שהוזכר לעיל על פי התוקוני. אם חסרה "תמימות" זו, אין מברכים. אך לכל אורך יממה זאת, גם ביום, יש לספור כדי לקבוע את חג השבועות, וזאת על פי פרשת ראה שבה אין כתוב "תמימות", ולכן יש גם ביום קיום מצוות הספירה, דהיינו חיוב וקיום של כלל ישראל לקבוע קדושת יום טוב של חג השבועות. אמנם חסר החיוב של הפרט, ולכן אין הוא יכול לספור בברכה, אבל ספירה זאת מצילה את המניין של היחיד, ויכול הוא להמשיך ולספור בלילה הבא בברכה.⁷

לתוספת הסבר אמר הרב בהסבר דברי הבה"ג, שהסופר בלילה מקיים מצוות הספירה, כיוון שרק הלילה כשר לקיום מצוות הספירה. אבל הסופר ביום, על אף שאין לו קיום המצווה, אבל יש בידו מעשה ספירה, מפני שמניין זה עדיין מועיל לקבוע את חג השבועות. נמצא שמעשה הספירה של היום שיש לו קיום ספירה לקבוע את חג השבועות, מציל את הספירה של היחיד בקיום המצווה

שלו, ולכן הוא יכול להמשיך ולספור ביתר הימים בברכה.⁸ אבל אם דילג יממה שלמה, חסרה לו המשכיות הספירה, הן מצד קיום המצווה שלו והן מצד הספירה לקבוע את חג השבועות.

ב. מחזור ויטרי (הל' פסח, עמ' 301-302, סי' קד):

ר' [- רש"י] התפלל ערבית ביום. ולא רצה לברך על ספירת העומר עם האחרים כי היה דואג שמא יעשה ברכה לבטלה. וספר עם האחרים ולא בירך. והיינו תמיהים ספירה זו למה. ואמ' [שמא] אשכח ונמצאתי קרח מיכן ומיכן?⁹

הרי שכאשר התפלל רש"י ערבית עם הציבור בבית הכנסת מפלג המנחה, נהג לספור עם המתפללים ללא ברכה, ונראה שאחר כך ספר בלילה ביחידות בביתו בברכה. אילו היה שוכח לספור בלילה, היה בכל זאת סופר למחרת, דהיינו בערבית מבעוד יום עם המתפללים וללא ברכה, ואחר כך היה סופר בלילה בביתו בברכה. וקשה להבין מה דעתו: ממה נפשך, אם יצא ידי חובת הספירה בתפילתו עם הציבור ביום, איך היה יכול לספור בלילה בברכה? ואם לא יצא ידי חובתו בספירה בבית הכנסת, איך הציל את מניינו ויצא ידי חובתו אילו היה שוכח לספור בלילה?

אך כפי שהסביר הרב יש שני קיומים נפרדים – קיום היחיד וקיום הציבור. וזה ההסבר לנוהגו של רש"י. הספירה שסופרים בבית הכנסת היא חלק מקיום מצוות הציבור לקבוע את חג השבועות, והוא יכול להיות גם בזמן ערבית שהיה מבעוד יום, ולכן יש כאן מעשה ספירה, וכמו שהוסבר לעיל בדברי בה"ג. אבל החובה על הפרט, דהיינו קיום מצוות הספירה, היא רק בלילה ממש וכמו שהוזכרנו לעיל מדברי התוקוני, ומדין "תמימות" שכתוב בפרשת אמור. לכן הוא יכול לברך בלילה, כי אותה ספירה בבית הכנסת היא כמו הספירה ביום לפי בה"ג. נמצא שיום אינו מופקע ממעשה ספירה והקיום לספור לקבוע את חג השבועות, ויום יכול להיות לפני הלילה, מפלג המנחה או למחרת הלילה ביום ממש. יש קיום ספירה המציל את ספירת היחיד אם

6 עיין באריכות בדברי הרב, "שיטת התוקוני בדין ספירת העומר", מסורה, א (ניסן תשמ"ט), עמ' יא-טז (הרב צבי שכטר, ארץ הצבי, עמ' ס-יד וריש סי' ג), ובמיוחד הערה 5 שם לשיטת בה"ג שהובא להלן.

7 עיין בבה"ג, מהר"ע הילדסהיימר, ירושלים תשל"ד, ח"א, עמ' 299-298, שרבו בו הנוסחאות. יש נוסח שלפיו אפשר לברך על הספירה ביום ו"ואי לא בריך עד למחר, מברך ביממא". נמצא לפי הסברו של הרב זצ"ל שגם על הקיום של הציבור אפשר לברך.

8 ראה "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לו.

9 עיין במחזור ויטרי, סם, הע' ל. השווה לדברי בית יוסף אורח חיים סימן תפט: "כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' רטב) כתוב במחזור ויטרי (הג"ל): 'המתפלל עם הציבור מבעוד יום מונה עמהם בלא ברכה, מיפר אמר אם אזכור בלילה בביתו אחזור ואברך כדין ונמצא שלא בירכתי לבטלה, ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבועות למצוה'".

שכת לספור בלילה, וכחלק מן הציבור יש ליחיד קיום זה, ולכן מה שספר מהווה מעשה ספירה, אבל אין לו חיוב כזה, ולכן אין לו קיום מצוות ספירה ואינו יכול לברך. אבל ספירה זו מפלג המנהג מצילה ומאפשרת את המשך הספירה שלו אם שכח לקיים את החיוב המוטל עליו, שרק על ספירה בלילה הוא מברך.¹⁰

ג. דברי הרמב"ן במסכת קדושין (לג ע"ב – לד ע"א):

ובמצות עשה שאין הומן גרמא שייר טובא: מורא וכבוד, ביכורים, חלה, כסוי הרם, ראשית הגז, מתנות, ספירת העומר, פריקה וטעינה... ורוב המצוות.

כדי להסביר את דברי הרמב"ן, אמר הרב שתהליך קידוש הומנים מתקיים על ידי כנסת ישראל כולה, ובמצוות על כנסת ישראל לא נמצא הדין של מצוות עשה שהומן גרמא. לפיכך הנשים חייבות מצד זה שיש להן קיום מצווה של ספירה לקראת חג השבועות מתוקף חלקן בכנסת ישראל, והספירה שלהן מהווה מעשה ספירה, ולכן לשיטת הרמב"ן נשים חייבות בספירת העומר.¹¹

¹⁰ אמנם, במחזור ויטרי כתוב שרש"י לא בירך על הספירה בבית הכנסת, אבל כמדומני ששמעתי מרוב ליכטנשטיין בשם הרב, שרש"י אכן בירך הן על הספירה מבעוד יום וכסופר עם הציבור בבית הכנסת, והן על הספירה של הלילה (וכסופר לעצמו). לפי זה אפשר לברך גם על הקיום של הציבור.

ע"ן עוד בשו"ת הרשב"א ח"א, סימן רלה שהביא את דברי רש"י, כמו שנמצא במחזור ויטרי: "ומה שאמרת ששם רש"י ו"ל בענין ספירת העמר כשטמטריין הצבור להתפלל הפלת הערב מבעוד יום שמונה עם הצבור ימים ושבועות בלא ברכה. דמיטר אמר אם אזכור בלילה בביתי אחזור ואברך ונמצא שלא ברכתי ברכה לבטלה קודם שקיעת החמה, ואם אשכח הרי מניתי ימים ושבועות למצוה. לא ידעתי אנה כתב רש"י ו"ל, ואני תמה אם אמרה הרב ו"ל, ואם אמרה אחר שטמו, אוסר אני שתלה בוקי טריקי ברבנו ו"ל. דכל שמונה מבעוד יום לא עשה ולא כלום. אלא הרי הוא עומד ביום ראשון ומונה יום שני, ואדרבה כמעיד מה שאינו. ואם טמא יצא בספירה ויסמוך בספירה זו כמו בקרית שמע של ערב, אם כן כבר יצא ידי ספירה ומשחזור ומברך בלילה נמצאת ברכה לבטלה. סוף דבר לא ידעתי לזה ענין, ואין הרב ו"ל התום עליו".

לפי דברי הרב המבוססים על דברי החוקני, מתורצת קיימת הרשב"א על רש"י. לפירוש אחר של הרב בדברי רש"י, ראה ספר נוראות הרב, חלק ארבעה עשר, שיעורים על ערב פסח שחל להיות בשבת, מצה עשירה וספירת העומר, מאת מרן רבנו יוסף דוב הלוי מולובייצ'יק וצלה"ה, הובא לדפוס על ידי ב' דוד שרייבר, מרץ 2001, עמ' 93 ואילך (בשפה האנגלית).

¹¹ הרב צבי שכטר בספרו נפש הרב, ירושלים תשנ"ד, עמ' קצא, הביא בשם הרב שבוודאי

ד. ראה מן התינוך, מצווה ש"ו:

מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה [מנחות ס"ו ע"א] שמצוה למנות מבערב כדי שיהו תמימות, כמו שאמר הכתוב, תמימות תהיינה, ואמרו זכרונם לברכה [שם] אימתי הן תמימות, בזמן שמתחיל מבערב. ומכל מקום פירשו המפרשים שאם שכח ולא מנה מבערב, מונה למחר כל היום. ויש שאמרו שמי ששכח ולא מנה יום אחד, שאין יכול למנות עוד באותה שנה, לפי שכולן מצוה אחת היא, ומכיון ששכח מהן יום אחד הרי כל החשבון בטל ממנו. ולא הוודו מוריני שבדורינו לסברא זו, אלא מי ששכח יום אחד יאמר אמש היו כך בלא ברכה, ומונה האחרים עם כל ישראל.

משמע שיש קיום מיוחד לספירה עם הציבור, וכדפרישית. יתר-על-כן, ספירת הציבור תציל את היחיד, ועל ידי שהצטרף לספירת הציבור, יכול הוא להמשיך את ספירת היחיד שלו. ההסבר הוא שהועילה הספירה של הציבור, של שאר כל ישראל, לקבוע את מניין היום אף כלפי זה ששכח לספור, ולכן ביום המחרת אין חסרון של אי-רציפות במניין מכיוון שהיחיד הוא חלק מן הציבור של כנסת ישראל. לכן היחיד ששכח יכול למנות ממחרת היום ששכח, דמניין שאר כל ישראל שמנו לקבוע את חג השבועות מצטרף עם המניין שלו להיחשב המשכיות ורציפות במספרים.¹²

לפי האמור נמצא שיש שני עניינים הגורמים לחלות קדושת חג השבועות: (א) הקרבת העומר עם הספירה, המובילות להקרבת שתי הלחם שהן מנחה חדשה לה', וזו גורמת לחלות קדושת היום. אמנם ספירה זו שבפרשת אמור היא חובת כל יחיד לקיים את מצוות הספירה כשלעצמה, וזאת בלילה בלבד ורק בה יש קיום מצוות ספירה שמברכים עליה. (ב) כנסת ישראל יוצרת וקובעת את קדושת החג ע"י הספירה שהם סופרים. מקורה של ספירה זו היא הספירה שבפרשת ראה, ואמנם יש לה קיום ספירה לקבוע את חג השבועות, ומה שסופרים מהווה מעשה ספירה, אבל אין בה קיום מצוות ספירה לברך עליה.

¹² יש טעות סופר בדברי הרמב"ן, אמנם, בספרו פניני הרב, ירושלים תשס"א, עמ' קב, הרב שכטר הביא כעין מה שכתבנו כאן בשם הרב, והוסיף שכעין זה נמצא גם בספרו של הרב מלכיאל טננבוים, שו"ת דברי מלכיאל, ח"ג, סימן ה. ראה עוד באריכות ספרו של הרב צבי כהן, ספירת העומר, תשט"ו, עמ' כח ואילך.

¹² ראה "בענין ספירת העומר", מסורה, ג (ניסן תש"ג), עמ' לו.

ספירת העומר - חג השבועות

משעורה לחיטה

מפי השמועה: משיעורי הרב זצ"ל בבה"כ מוריה נרשם ע"י מנחם נוסבאום

לפי דעה אחת - מנהגי האבלות נמשכים בכל תקופת ספירת העומר. מנהג זה מבוסס על גרסת הגמרא ביבמות (סב, ב), שתלמידי רבי עקיבא מתו מפסח ועד עצרת, ועל כן, יש לנהוג מנהגי אבלות בכל הימים הללו.

הביאור הלכה [או"ח סימן תצב סעיף ג] מביא: "שיטה שניה בשם התוספות דתלמידי ר"ע מתו ל"ג ימים שלמים דהיינו ביום שא"א תחנון". וכן אם מוציאים מימי הספירה כל הימים שבהם אין אומרים תחנון נשארים ל"ג ימים. ומנהגי יהדות אשכנז (פרושים) בארץ ישראל כדעת הגר"א - והיא שימי הספירה הם ימי אבלות, חוץ מל"ג בעומר, ואין נושאים בהם נשים ואין מסתפרים אלא ביום ל"ג בעומר עצמו. ואכן כדעת הגר"א יש הנוהגים איסורי נישואין ותספורת בכל ימי הספירה עד שלושת ימי ההגבלה.

לפי שיטה זו מנהגי האבלות בימי ספירת העומר ממשיכים כל ימי הספירה. הרב זצ"ל ציין שהמנהגים של ימי הספירה מובילים להתבוננות ולעליה רוחנית והם למעשה הכנה לקבלת התורה - לקבלת עול מלכות שמים ב'עצרת' - ביום חג השבועות.

והרב הוסיף שיש סימוכין לשיטה זאת וכמין 'אסמכתא' מהתורה עצמה. אנו מצויים להביא שני קרבנות ציבור מדגנים - קרבן העומר 'ממחרת השבת' - במוצאי חג הפסח - וקרבן שתי הלחם בעצרת-חג השבועות. קרבן העומר מובא משעורים וקרבן שתי הלחם מחיטה.

ידוע ששעורים נחשבים כמאכל בהמה ואילו חיטה הינה מאכל אנוש. תראה אמר הרב זצ"ל כשיצאו בני ישראל ממצרים היו במ"ט דרגי טומאה [דרגה 'שעורים' - דרגת 'בהמה'] אבל עד שהגיאור להר סיני לקבלת התורה עלו לדרגת 'חיטה' - לדרגת בני אדם.

ולכן ניחא המנהג לקיים בכל ימי ספירת העומר מצב מנהגי 'אבלות' - מצב יותר רציני - המאפשר לנו להתכונן ולעלות למעמד הרם שקבלת תורת ה' - לקבל כעם וכיחידים עול מלכות שמים ב'עצרת' בכל שנה ושנה.

ר' שלמה איתן הגה את הרשימה

לסיום, נחזור לעניין הפתיחה. לדעת הרב וסכו הגר"ח, המנחה החדשה היא הגורם לאיסור מלאכה והחג הוא חג שתי הלחם. אפשר אולי לומר שמניין הימים בא לקבוע את הבאת שתי הלחם, הביכורים, וזהו חג שאופיו ומרכוזו הוא במקדש; ובהעדר קרבן, יש מחלוקת, אם הספירה היא מדאורייתא או רק מדרבנן. לעומת זאת, סניין השבועות בפרשת ראה בא לקבוע את חג השבועות, שאופיו של החג הוא בכל מקום, ובהעדר בית דין החיוב מוטל על כלל ישראל. נמצא, שהגורם של חג הביכורים הוא מניין הפרט של חמישים יום, והגורם של חג השבועות הוא מניין השבועות.¹³

13 את הסיכום שבסעיף האחרון לא שטעתי מן הרב זצ"ל ובשטו, וכן לא ראיתי מי שכתב זאת בפירוש בשטו, אבל הוא פתאים לכל יתר דבריו.

כתב הרמב"ם בפ"ח מהל' תמידין ומוספין ח"ל, ביום חמישים מספירת העומר הוא חג השבועות והוא יום עלות, עכ"ל. ומשמע מלשוננו 'ביום חמישים מספירת העומר', דיוס חג השבועות אינו יום שלאחר גמר הספירה, אלא הוא חלק מזמן הספירה, והיום החמישים של ספירת העומר הוא חג השבועות, ובאמת דהכי משמע פשוט המקרא דתספרו חמישים יום, שלא כתבה התורה תספרו מ"ט יום, ומשמע דגם היום החמישים הוא מכלל ימי הספירה, והנה בספירה דיובל באמת כתוב בתורה בפ' צהר תשע וארבעים שנה, אבל בספיה"ע שכתוב חמישים יום, הכונה היא דגם היום החמישים הוא בכלל הספירה, ואף שאין סופרים אותו בפה, מ"מ הוא נהיה ליום החמישים של ספיה"ע ע"י הקיום של היום"ט ביום החמישים, [וכ"כ המשך חכמה פ' אמור ח"ל: 'ומתפרש היטב דברי הגמ' במנחות סו: פעמים שאתה סופר נא', נב', כ"ג שהיו"ט הוא הספירה)].

ו**נראה** דהרמב"ם הולך לשיטתו דס"ל דספיה"ע גם בזה"ז הוא מדאורייתא, וא"כ נמצא דלעולם נוהגת מלאת הספירה, ויום החמישים מהספירה הוא חג השבועות, דאם באמת הספירה היא דין בקרבן העמר ואינה אלא בזמן המקדש, לא היה שייך לומר דביום החמישים הוא חג השבועות, אך להרמב"ם לעולם חג השבועות הוא ביום החמישים לדין ספירת העומר.

אבן רש"י עה"ת בפ' אמור (כג, טז) פירש לקרא דתספרו חמישים יום דעד חמישים יום תספרו,

בענין תספרו חמישים יום

וכ"כ התו' במנחות (סה, ז ד"ה כתוב), וגם הרא"ש בפסחים סוף פ' ע"פ (ס"ו מ) עמד בזה למה לא מונים חמישים יום ח"ל: יש מקשין כיון דקרא קאמר תספרו חמישים יום למה אין אנו מונים אלא מ"ט יום, ודוחקין לפרש כו', ולי נראה שאין אנו לריבים לדחוקות הללו, כיון דכתב ביה קרא בהדיא שבעה שבועות תספר לך, אין לספור יותר משבעה שבועות, ומתספרו חמישים יום לא קשיא מידי, שכן דרך המקרא כשמגיע המנין לסכום עשירית פחות אחת, מונה אותו בשבועות עשירית ואינו משגיח על חסרון האחד'. והנה בין לרש"י דהכונה היא עד חמישים, ובין לרא"ש דהחמישים עיגול המספר הוא, אין יום החמישים בכלל ספירת העומר כלל, והוא דלא כשיטת הרמב"ם.

והנה יש לתמוה תמיהה רבתי במלות ספיה"ע, דהנה במנחות (סו, א) (א) ובחגיגה (יז, א) (א) ור"ה (ה, א) (א) איתא דמלוא למימני יומי ומלוא למימני שבועי, שכתוב תספרו חמישים יום, וכן קי"ל להלכה, וקשה דלפי ז' הפירושים ברש"י פ' אמור לא הזכירה מלות ספירת הימים בכלל, דבפסוק בפ' אמור נאמר, וספרתם לכם - שבע שבועות כו', עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום והקרבתם וגו', ולפי פי' א' ברש"י פשטיה דקרא דתספרו קאי על עד ממחרת השבת השביעית, ואח"כ כ' חמישים יום והקרבתם שביום החמישים הוא יום הקרבת העומר, ולפ"ז תספרו לא קאי על ספירת הימים על קרא דחמישים יום, אלא

על הספירה של השבע שבועות, ולפ"ז אין מפורש בתורה אלא המלוא למימני שבועי, ויום החמישים יום לא הזכיר אלא כלפי שביום חמישים הוא קביעות חג השבועות, ואשר ביום זהו והקרבתם וגו' את קרבן היום, ולפשט השני ברש"י הכוונה היא שעד ממחרת השבת השביעית שהוא יום החמישים תספרו, וא"כ לא נאמר בזה אלא שיעור במלות הספירה עד מתי היא נוהגת, ולעולם עיקר הספירה היא ספירת שבועות, וא"כ ל"ז איפה הזכיר בתורה ספירת ימים, והדבר ל"ז.

אולם להרמב"ם ניחא דכוונת התורה היא תספרו חמישים יום כפשוטו, אלא שהיום החמישים נספר ע"י קידושו בתורת יו"ט, וא"כ יש בתורה מלות ספירת ימים, וכמו"כ ניחא לרא"ש דתספרו חמישים יום הוא עיגול המספר, א"כ מפורש בתורה מלות ספירת הימים.

אך בעיקר הדבר נראה, דגם להרמב"ם עיקר המלוא היא ספירת שבועות, דכך כתב הרמב"ם בפ"ז מתו"מ הל' כ"ז, 'מלות עשה לספור שבע שבועות תמימות מיום הבאת העומר ומלוא למנות הימים עם השבועות שכ' תספרו חמישים יום', הרי דעיקר המ"ע היא למנות שבע שבועות תמימות, אלא דבכלל מנין השבועות הוא לספור את הימים עם השבועות.

ספירת העומר - חג השבועות

בענין ברכת שהחיינו בספירת העומר

עיין בנעל המאור סוף מס' פסחים דמקשה למה אין מברכין שהחיינו על ספיה"ע, וכן מקשה בתשו' הרשב"א והר"ן ועוד כמה ראשונים. ויש מתרצים שכיון שהוא זכר למקדש, ועל זכר למקדש - דהיינו לחורבן המקדש - אין מברכין ברכת זמן, דיש ב' דינים בזכר למקדש, זכר למקדש בבניינו, כמו לולב ניטל שבעה וע"ז מברכין שהחיינו אם לא בירך קודם, ויש זכר לחורבן המקדש כמו הל' אבילות על ביהמ"ק, ולבעל המאור ספירת העומר בזה"ז הוא זכר לחורבן המקדש, והראיה דאביי מני יומי ולא שבועי דעשה מצוה חסרה זכר למקדש, ומשום כן אין מברכין שהחיינו. אבל תירוץ זה לא אתי שפיר לשי' הרמב"ם דספיה"ע הוא מהתורה אף בזה"ז, והורא קושיא לדוכתה למה לא מברכין שהחיינו על ספיה"ע. ויש מי שתירץ (שבלי הלקט) שהמחייב של ספיה"ע הוא תג הפסח כמוש"כ ממחרת השבת והשהחיינו של פסח פוטרנו, וזה חידוש גדול שחג הפסח הוא המחייב של ספירת העומר, דלכאורה היא מצוה מיוחדת בפ"ע וממחרת השבת הוא רק קביעות הזמן. ויש מי שתירץ דהמחייב של ספירת העומר הוא קביעות חג השבועות והשהחיינו של שבועות פוטרנו.

ונראה לתרץ באופן אחר, דעיין בספר החינוך מצוה ש"ה שמבאר שתכלית יציאת מצרים הוא קבלת התורה (ומשום כן נקרא חג השבועות בתושבע"פ עצרת, שהוא עצרת לפסח), וחייב ספיה"ע הוא "להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד והנכסף ללבנו כעבר ישאף לצל, כי המגין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא, וזה שאנו מונין לעומר כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין... כל כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן. ואם תשאל א"כ למה אנו מתחילין אותו ממחרת השבת ולא מיום ראשון. התשובה כי היום הראשון

נתייחד כולו להזכרת הנס הגדול והוא יציאת מצרים, שהוא אות ומופת בחידוש העולם ובהשגחת השם על בני האדם, ואין לנו לערב בשמחתו ולהזכיר עמו שום ענין אחר, עכ"ל החינוך.

ונראה לפרש דמנין הוא עפ"י דין מעשה שמונה הזמן למלאות החסרון שיש להאדם, ומנין הוא ענין של צער והעדר, ומשו"ה אינו מתחיל המצוה מליל הפסח, שאז חייב לשמוח במה שיש לו, אף שיש לו חסרון גדול שאין לו התורה, אבל בס"ז בניסן חייב לשמוח על הישועה של עכשיו וביום המחרת מתחיל לספור ליום שיתמלא החסרון, ונראה דכיון דספירה הוא מעשה של צער על מה שחסר לו, ועל מעשה של צער אין מברכין שהחיינו, ומשום כן אינו מברך שהחיינו על ספירת העומר שהוא מעשה של צער, עכ"ד הגרי"ד זצ"ל. [שוב מצאתי בספר העקידה פ' אמור דף קט"ז ב' תירוץ זה, וז"ל: כי הוא מבואר שספירת הזמן... יורה על הצער ההוא בהעדרו, והנה לפי שיציאתם ממצרים תעברו את האלוקים על ההר הזה... כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים אמרו מלאכי השרת רבש"ע הגיע שעה שיקבלו בניך את התורה אמר להם הקב"ה עדיין לא באה זיותן של בני... ולפי שהימים האלה לשלמי הבחינה הם ימי צער, כמו"ש, לפיכך לא קבעו לברך שהחיינו בתחילת מספרם, כי איך תברך שהחיינו האשה המגורשת מבית תענוגיה מספר ימים, אורבה קינה מיבעי ליה וזה הטעם יותר נראה ממש"כ הרשב"א בתשו' סי' קכ"ו, עכ"ל העקידה. ועוד עיי"ש בעקידה דף קט"ו שכ' וז"ל: כי הוא מבואר שספירת הזמן ולרבר מה יורה על הצער ההוא בהעדרו... כמו שהוא נגלה בכל ספירות ימי הנטמאים והטמאות, עכ"ל העקידה. וכ"כ בלבוש סי' תפ"ט דהספירה הוא מעשה של צער ואין לברך עליה שהחיינו כמו"ש]. ונראה להוסיף, דלפי' ספר החינוך שאין לערב בשמחתו בספור יציאת מצרים ענין של העדר וחסרון, מובן מנהג קדמונים בחוץ לארץ דלא לספור עד לאחר שגמר הסדר בליל שני, כרי שלא לערב צער בשמחת חרותנו.

ספירת העומר - חג השבועות

מתוך: מפניני הרב – עמ' רצג-רצד

ספקא דיומא בספירת העומר

הרו"ח (סוף פסחים) הקשה, מ"ט אין מונים בחוץ לארץ בליל מוצאי יום טוב שני של גלויות פעמיים – היום או יום אחד בעומר, או שני ימים בעומר, וכך בכל לילה, מאחר שעדיין נוהגים אנו ביום טוב שני, כאילו היה לפנינו ספקא דיומא, ועיי"ש מש"כ בזה. ורבנו שמע מהרב מקאוונא ז"ל (בעל דבר אברהם) לתרץ, דמאי דאיתא בפ"ק דבי"מ שיש הלכה במעשר בהמה דעשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, שאיננה הלכה פרטית הנוהגת אך ורק לגבי מעשר בהמה, אלא הלכה היא בכל התורה כולה, שכל ספק בספירה, לאו שמה ספירה, וממילא, אם ינהיגו להחמיר לספור בחוץ לארץ בכל לילה פעמיים – מספק, תהיה זאת חומרא דאתיא לידי קולא, שהרי על ידי זה שנספור בספק נבטל לגמרי את כל המצוה של ספירה. ורבנו הקשה לו, דא"כ הדבר יוצא שקודם זמנו של הלל השני [שתיקן את הלוח] שהיה קיים אז ספקא דיומא ממש, שכל האמוראים שגרו בחוץ לארץ לא ספרו ספירת העומר כלל, ואין לנו שום זכר לזה בשום מקום בגמרא.

וטפי היה נראה ליישב באופן אחר, שכל החומרא של ניהוג יום טוב שני של גלויות שהנהיגו, כאילו עדיין יש לנו ספקא דיומא, אין זה אלא לגבי ענייני קדושת היום היום טוב, כגון איסור מלאכה, תפילת המוספים, אמירת קידוש והבדלה, מצות מצה ומרור, וכיוצ"ב. אבל

ספירת העומר איננה ממצוות היום של יום טוב, דנהי שתחילת המנין מתחילה ממחרת השבת, דהיינו – במוצאי יום טוב הראשון של פסח, אין זה כמצות הבדלה – שקשורה ביום טוב, שהרי מצות הספירה נמשכת והולכת היא אפילו לאחר תום חג הפסח למשך כל ימי הספירה, ונראה דלגבי שאר עניינים שאינם נובעים מקדושת היום של היום טוב, לא הנהיגו בכלל כל הענין דספקא דיומא. ועיין בית יוסף לאו"ח (סימן תקצ"א) בשם הכלבו, דאף דביום הראשון של ראש השנה אומרים במוסף "את מוספי יום הזכרון הזה" (בכדי לכלול גם את מוספי ראש חודש וגם את מוספי ראש השנה), ביום ב' של ראש השנה, היות שלא מצינו אלול מעובר, אין לומר "את מוספי", אלא רק "את מוסף יום הזכרון הזה", בלשון יחיד, דקאי רק אמוספים דראש השנה ולא אמוספים דראש חודש, דלא הנהיגו ענין יום טוב שני לענין ראש חודש דעלמא, אלא רק לענין היום טוב דראש השנה, ואף לענין הזה של ראש חודש הכלול והקשור בהיום טוב דראש השנה, ג"כ (ס"ל להכלבו) שלא הנהיגוהו. וכדעת הכלבו היה נוהג הגרי"ח ז"ל. ואף שמנהגו אינו כן, [כמבואר בב"י שמה, ובשו"ע שמה ס"ג, ועיי"ש בביאור הגרי"א סק"ח], מכל מקום, עיקר הסברא נכונה היא, שלא הנהיגו הענין דספקא דיומא אלא לענין המצוות דיום טוב. [וטעמא דמילתא שמזכירים אף ביום השני של ראש השנה "את מוספי", עיי"ש במג"א לסימן תקצ"א סק"ג, דלא לזלזולי ביה, או אולי מטעם אחר]. וממילא לא קשיא מידי קושיית הרו"ח – מ"ט לא הנהיגו ספקא דיומא לענין ספירת העומר.

ספירת העומר - חג השבועות

מתוך: מפניני הרב - עמ' קכד

ספירת העומר :

לפי הרמב"ן בחידושיו לקדושין, שנשים חייבות בספירת העומר, ואין מצוה זו בגדר מצות עשה שהזמן גרמא. ובהזדמנות אחרת הסביר רבנו בכונתו, דמאחר שגדר מצות ספירת העומר הוא כדי לקבוע את חג השבועות.

והנשים בודאי חייבות לשמור דיני היום טוב דשבועות, ממילא חייבות הן גם כן במצות ספירה. (הר"י אדלר, שיח"י.) [וכהאי גוונא עיין תשובות דברי מלכיאל ח"ג, סימן ה', שמתחילה ר"ל שטעות סופר הוא ברמב"ן, והציע כמה אפשרויות של הגהה, ולבסוף הציע לבאר הגירסא כמות שהיא לפנינו – על הדרך שביאר רבנו. העירני הר"ר יוסף צבי גולדברג, שיח"י.]

זמן מתן תורתנו - יום הקהל

מתוך: דברי הרב - עמ' קעו

חג השבועות: בגמי שבת (פח.) ויתיצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם, אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו – שם תהא קבורתכם. וכבר עמדו על כך המפרשים, דמאי טעמא אמר **שם** תהא קבורתכם, הלא הגביה ההר עליהם **כעת כאן**, והו"ל למימר **פה** תהא קבורתכם. ורבינו העיר בזה פעם בדרך דרוש והסביר, שחיים בלא תורה אינם חיים, ולא היה כאן **איום** מצד הקב"ה, שיהרוג אותם עכשיו, אלא **הצהרה** – שבכל זור וזור, ובכל מקום בעולם שילכו, אם לא יחיו עפ"י התורה, לא יהיו חיהם שווים כלום – ושם (באיזה מקום שיחיו) תהא קבורתכם. (שמעתי מהרא"י.)

עשרת הדיברות – יום הקהל

מתוך: מסורה חוברת א – עמ' יז-יח

עמידה בעת קריאת עשרת הדברות

הרמב"ם נשאל (בתשובות הרמב"ם שבסוף הוצאת אל המקורות הוא סי' ס') אם ראוי לעמוד בעת קריאת עשרת הדברות בס"ת, וז"ל השאלה, די ש מי שמנע זה- והביא ראיה מהיות רז"ל ביטלו קריאתם עם ק"ש מפני המינים שהיו אומרים שיש להם יתרון על שאר התורה, ואמר בהוראתו שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות בס"ת ראוי לגעור בו לפי שמעשה זה מדרכי המינים אשר מאמינים כי עשרת הדברות יש להם יתרון על שאר התורה... יורנו רבינו הראוי בזה, ושכרו כפול מן השמים.

תשובה זה שזכר החכם הא' מהשיבה בעת הקריאה הוא הראוי, וראיותיו כולם אמיתיים כפי דת אנשי הראות, ואין להוסיף עליו, וכך ראוי לעשות בכל מקום אשר מנהגם לעמוד, ראוי למונעם מזה בהיות שמגיע מזה הפסד האמונה, שיבואו לחשוב בתורה שיש לה יתרון קצתה על קצתה, וזה קשה עד מאד, וראוי לסתום כל הפתחים המביאים לזאת האמונה הרעה וכו' וכתב משה עכ"ל התשובת הרמב"ם.

ויש לתמוה, דכיון דהרמב"ם גער בכל תוקף במנהג העמידה בשעת קריאת עשרת הדברות, היאך זה שנתפשט מנהג זה בכל הקהלות כנגד פסק הרמב"ם.

ואשר נראה לבאר בזה, דהרי בעשרת הדברות מלבד הטעם התחתון, יש בהם גם טעם עליון, וחלוקים הם הטעמים האלו בזה, דטעם התחתון מחלק את הקריאה לפסוקים כמו הטעמים של שאר כל התורה כולה, אבל הטעם העליון אינו מחלק את הקריאה לפסוקים אלא לדברות, ולכן, לפי הטעם העליון הטעמים מצרפים כמה פסוקים בדברה רשבת כאילו הם הכל פסוק אחד, והפסוק דלא תרצח לא תנאף ולא תגנב לא תענה ברעך עד שקר נחלק ע"י הטעם העליון לד' פסוקים חלוקים, מאחר שחלוקים הם לד' דברות.

והנה קריאה דתורה שבכתב מחייבים בתורת קריאת פסוקים, דכל פסוקא דלא פסקי' משה אגן לא פסקינן, ולכן בקריאת התורה דעלמא, דהוי קיום של תלמוד תורה (דתורה שבכתב) ברבים, כל הקריאה מתחלקת לפי פסוקים, אולם לפי מנהגנו שאנו קוראים עשרת הדברות בטעם העליון, מוכח דאין זה קיום רגיל דתלמוד תורה וקריאת תורה שבכתב לבד (התלוי בקריאת פסוקים), אלא קיום דקריאת דברות – זכר למעמד הר סיני, אשר על כן מתחלקת הקריאה לדברות ולא לפסוקים. ובכמה קהלות נהגו שכשקורין את התורה בשבת פרשת יתרו ופרשת ואתחנן – קורין בטעם התחתון, דמצות קריאתה היא בתורת ת"ת דרבים, ולזה בעינן שתהיה הקריאה בתורת פסוקים, וכשאר קיום קריאה דכתבי הקדש, ודוקא בחג השבועות קורין בטעם העליון, ולכאורה מאי שנא קריאת עשרת הדברות בחג השבועות מקריאתה בשבת, אלא נראה דלפיד מוכן שפיר, דבחג השבועות, קריאתה אינה בתורת ת"ת לבד, אלא גם בתורת זכר למתן תורה ומעמד הר סיני, ולכן קורין אז בטעם העליון, המחלק את הקריאה לדברות. [ומנהג הגר"ח זצ"ל בביהמ"ד שלו היה לקרות תמיד את עשרת הדברות – אף בחג השבועות – בטעם התחתון לבד].

והנה מה שאנו נוהגים לעמוד בשעת קריאת עשרת הדברות, זהו משום שאנו קורין בטעם העליון, והקריאה היא בתורת זכר למעמד הר סיני, ולכן צריכים לעמוד, וכמו שעמדו העם סביבות ההר. ונראה דמה שגער הרמב"ם בתשובתו באלו העומדים בשעת קריאת עשרת הדברות הוא משום דהמינים טוענים דשאני עשרת הדברות משאר חלקי התורה, ויש יתרון לעשרת הדברות על שאר התורה, דמדברי הרמב"ם נראה בפשוטו שמנהגם היה לקרוא בטעם התחתון [וכשאר קריאת כל התורה כולה] שהרי לא הזכיר כלל מנהג הקריאה בטעם העליון, ולפי מנהג זה שפיר אסר עפ"י הטעם הנ"ל. אבל למנהג דידן שאנו קורין בטעם העליון, [דהיינו – לא בתורת קריאת פסוקים וקיום מקרא דתורה שבכתב, אלא בתורת דברות – זכר למעמד הר סיני], אז נמצא דמה שאנו עומדים אינו בכדי להראות יתרון או חשיבות מיוחדת לעשרת הדברות על שאר כל התורה כולה, אלא משום דהעם עמדו בשעת מעמד הר סיני בתחתית ההר, וכל זה אנו עושים זכר למעמד הר סיני, ואתי שפיר מנהג העולם, ודו"ק. (מב"י)

עשרת הדיברות - יום הקהל

מתוך: הררי קדם [חלק ב] – עמ' רנ-רנג

בענין עמידה בעשרת הדברות

מנהג פשוט בכל ישראל שכשעה שקורין בעשרת הדברות כל הטעם עומדים על רגליהם, ויש לתמוה בזה, ממה שפסק הרמב"ם בתשובותיו, עיי"ש שנשאל ע"ז ח"ל השאלה, יש מי שמנע זה והביא ראיה מהיות רז"ל ציטלו קריאתם [של עשרת הדברות] עם ק"ש מפני המינים שהיו אומרים שיש להם יתרון על שאר התורה, ואמר בהוראתו שכל איש אשר יעמוד בעת קריאת עשרת הדברות ראוי לגעור בו, לפי שמעשה זה מדרכי המינים כו', יורנו רבינו הראוי בזה, ושכמ"ה', והשיב ע"ז ח"ל, תשובה זה שזכר החכם הא', מהישיבה בעת הקריאה הוא הראוי, וראיותיו כולם אמינים כו' ואין להוסיף עליו, וכך ראוי לעשות, בכל מקום אשר מנהגם לעמוד ראוי למנעם מזה, כהיות שמגיע מזה הפסד האמונה, שיבואו לחשוב בתורה שיש לה יתרון קלחה על קלחה', ול"כ מנהג העולם, אשר הוא כנגד תשובת הרמב"ם, ול"ע.

ונראה לנ"ל בזה, דהנה המנהג לקרות את עשרת הדברות בטעם העליון ולא בטעם התחתון, וביאור החילוק בין הטעם העליון לטעם התחתון, הוא דטעם התחתון מחלק את עשרת הדברות לפסוקים כמו שהם בתורה, ועל דרך הטעמים שנכל התורה, אבל הטעם העליון אינו מחלק לפסוקים אלא לדברות, ולכן לפי הטעם העליון הטעמים מלרפים כמה פסוקים שנדברה

אחת, כאילו הם הכל פסוק אחד, כמו בקראי דזכור את יום השבת, ומאידך גם הפסוק של לא תרלח לא תנאף וגו' שהוא פסוק א' בתורה, מתחלק ע"י הטעם העליון לד' פסוקים חלוקים, מאחר שהם ד' דברות.

והטעם לזה, דהנה בעלמא קריאת תורה שנכתב הוא לקרותה בפסוקים, דכל פסוקא דלא פסקיה משה אכן לא פסקין, ועל כן בקריאת התורה דעלמא שהוא קיום ת"ת דרבים הקריאה מתחלקת לפי הפסוקים, אולם שאני קריאת עשרת הדברות שאינה רק קיום ת"ת דרבים, אלא הוי גם זכר למעמד הר סיני, ולכן קוראים אותה בטעם העליון לפי החלוקה של הדברות, להורות שקורין אותה כקריאה של 'עשרת הדברות', ולא כקריאה של פרשה בתורה גרידא, והנה נחלקו הפוסקים המשאת בנימין והאור תורה כמובא בבאר היטב (תלד, ב), אם גם כשקורין את התורה עם הציבור צפ' יתרו וצפ' ואתחנן קורין בטעם העליון, דדעת המ"כ שנתחם קריאה"ת בשבת קורין לעולם בטעם התחתון ואילו בשבועות בטעם העליון, ול"כ מאי שאל קריאה"ת בשבועות מקריאה"ת בשבת, אולם להג"ל מבואר, דכתב השבועות קריאתה אינה בתורת ת"ת בלבד, אלא כזכר למתן תורה ומעמד הר סיני, ולכן קריאתה הוא בתורת דברות, ולא לפי פסוקי תורה, ומש"כ בשאר קריאה"ת של שבת קריאתה אינה אלא בשאר קריאת התורה [וכע"ז כתב בביאור הלכה (סי' תל"ד), עיי"ש].

וביין שכן י"ל, דהנה הטעם שעומדים בעשרת הדברות, זהו משום זכר למעמד הר סיני, דכמו שאז עמדו ישראל סביבות ההר, ע"כ משום זכר למתן תורה ומעמד הר סיני, אנו עומדים בעשרת הדברות, וא"כ נראה לומר דאין לזה סתירה מדברי הרמב"ם בתשובה, דהרמב"ם איירי בשקורים את עשרת הדברות בטעם התחתון כשאר קריאה"ת, ואולי במקומו של הרמב"ם לעולם היו קורים אותם בטעם התחתון, וא"כ מעשה קריאתם הוא כשאר קריאה"ת, ולהכי אם בשאר קריאה"ת הוא יושב ובעשרת הדברות הוא עומד, יש במנהג זה לד מינות, כאילו עשרת הדברות יש להם יתרון על יתר דברי התורה, אך למנהגנו שאנו קורים עשרת הדברות בטעם העליון, א"כ הם אינם נקראים כשאר דברי תורה, אלא הם נקראים גם כעשרת הדברות זכר למעמד הר סיני, וא"כ אין כל חשש בזה שעומדים בעשרת הדברות, דכל זה הוא משום זכר למעמד הר סיני, ואין הטעם כלל מלד החשיבות של עשרת הדברות יותר משאר התורה.

זמן מתן תורתנו - יום הקהל

מתוך: מסורה חוברת ט – עמ' צ-צא

בענין עמידה בקריאת התורה

ר"ם פ"ב מהל' תפילה הל' י"א כתב, וז"ל: ואין התורגמן נשען לא לעמוד ולא לקורה אלא עומד באימה וביראה עכ"ל, ועיין בכסף משנה דהוקשה לו למה השמיט הרמב"ם רין דעמידה של הקורא וז"ל וכתבו בהגהות בשם הרמ"ך דכל שכן שהקורא אסור לישען בשעת קריאה"ת עכ"ל, ובאמת הרמב"ם מביא פסק זה מהירושלמי וגם שם איתא דין דעמידה רק על המתרגם. ונ"ל דשיטת הירושלמי והרמב"ם דדין עמידה נלמד ממתן תורה, ועיין כר"ף מסכתא מגילה דף י"ד, רב שמואל בר יצחק על לבי כנישתא חזא בר אינש דקאי ומתרגם סמוך לעמוד א"ל אסור לך, כשם שניתנה תורה באימה כך אנו צריכים לנהוג בה באימה עכ"ל הירושלמי, וכן הרמב"ם כתב דעומד באימה וביראה, דמהירושלמי מבואר דיסוד קריאת התורה הוא שיש בו דין כנתינתו, והנה הדין דבאימה ויראה שייך רק על המקבל את התורה, דהקורא הוא במקום ה' כמו שאיתא בירושלמי שם תורה ניתנה ע"י סרסור ולא שייך אצלו אימה ויראה, וס"ל להירושלמי דהמתרגם הוא המקבל את התורה והוא השליח של הציבור ועליו נאמר הדין של עומד באימה שהוא שליח הציבור, וכן משה רבינו שקבל תורה מסיני היה חייב בעמידה, עיין במס' מגילה דף כ"א, וזהו דין מיוחד בקבלת התורה שאינו נוהג ממגילה שאין דין של באימה נוהג שם והא דהקורא צריך לעמוד בקריאה"ת זהו רק מדין כבוד הציבור כמו שמצינו

במגילה, ועיין ברמב"ם פ"ג מהל' חגיגה הל' ו', וז"ל, ויראה עצמו כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך שליח הוא להשמיע דברי הקל, עכ"ל הרמב"ם, דהמלך הוא הקורא והקורא הוא במקום נותן התורה כביכול ולא שייך גביה דין עמידה מצד דין דבאימה, ורק דחייב לעמוד מדין כבוד הציבור וכמו גבי מגילה, ונ"מ לענין אי מותר לסמוך על העמוד.

הנה נחלקו הראשונים אם הציבור עומדים בעת שקורין בתורה, ועיין כשר"ע אר"ח סי' קמ"ו סעיד ד', דהמחבר פסק דא"צ לעמוד בעת שקורין בתורה, והרמ"א כתב דיש מחמירין וכן עשה המהר"ם מרוטנברג, והנה לכאורה תלוי מי הם הנחשבים למקבלים את התורה, שלגנב נאמר הדין של קבלה באימה ויראה, דאי המקבל הוא דוקא המתורגמן א"כ אין לצבור דין מיוחד של מקבלים התורה וממילא אינם חייבין לעמוד, אבל אי הקהל ג"כ נחשבים להמקבלים את התורה בשעת קריאה או הם חייבין לעמוד.

והנהב כתשובת הרמב"ם כתב דהקהל יושבים בעת קריאת התורה, אבל אין זה ראייה לדין, דהרמב"ם חולק על המהר"ם מרוטנברג, שהרי להרמב"ם היה מתורגמן בעת קריאה"ת, וממילא יש לומר שהקהל אינם המקבלים התורה ורק המתורגמן נחשב להמקבל, אבל לדין דאין לנו מתורגמן י"ל שהקהל הם המקבלים, ולכן יש מקום לומר שאף הרמב"ם היה מורה שהקהל בעמידה.

זמן מתן תורתנו - יום הקהל

מתוך: נפש הרב - עמ' רצג - רצד

עניין שני ימים טובים לקבלת התורה

במשנה דסוף תענית (כו:) איתא:
אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיוה"כ,
שבהן בנות ישראל יוצאות בכלי לבן שאולין וכו'. ועיי"ש בגמ' (ל:)
בשלמא יוה"כ, משום דאית ביה סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות
האחרונות. הרי מתבאר מדברי הגמ' הכא, דיוה"כ, מלבד מאי דהוי יום
מחילת עונות, נקבע נמי עפ"י דין כיום קבלת התורה. והנה אחד
מהשלש רגלים הוא חג השבועות, והוא זמן מתן תורתנו. וצריך להבין,
מ"ט בעינן בי ימים טובים לחנוג ענין קבלת התורה. ונראה לכאור עפ"י
יסוד הרב בית הלוי (בדרוש י"ח שבסוף ח"ב מתשובותיו), שבלוחות
הראשונות היה הכל בכתב, כל התורה כולה, לרבות תושבע"פ משנה
תלמוד ואגדה ואפילו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. ורק אח"כ
כשחטאו ונגזר עליהם גלות וכו', ניתנה להם התושבע"פ לבד, ולא היה
כתוב על הלוחות רק עשרת הדברים לבד, דהיינו רק התושבע"פ. ומעתה
נראה לומר דבבי היו"ט חונגים ענינים נפרדים בקבלת התורה,
דבשבועות חונגים קבלת הלוחות הראשונות, דהיינו – קבלת
תושבע"פ, דבכחינת לוחות הראשונות היה הכל או כתוב או מרומז
בכתב שעליהם, ונמצא שהכל היה בכחינת תושבע"פ. וביוה"כ שניתנו אז
הלוחות השניות, נתחדש אז הענין של התושבע"פ. ונראה, דזהו מה
שחונגים יוה"כ בתורת יום שניתנה בו תורה, כלומר, שהוא יום קבלת
התושבע"פ. [וכע"ז עיי' בסי' בנין שלמה (ח"ב, דף יב ע"ג ע"ד) בשם
אחיו הגי' בצלאל הכהן, הדין דווילנא, מ"ט בשבועות הוי יום משתה
ושמחה, אפילו אליבא דר"א, ואילו ביוה"כ דהוא נמי יום שניתנה בו
תורה, נקבע ליום תענית וצום, עיי"ש. (ד"ע).]

מתוך: מסורה חוברת ה – עמ' o-o-ko

בגדר דין האבות קודם מתן תורה

הרמב"ם בריש פ"ט מהל' מלכים, אחר שהביא ענין ד' מצוות בני נח
בקצרה, הוסיף וכתב, וכן הו' הדבר בכל העולם עד אברהם. בא אברהם ונצטווה
יתר על אלו במילה... ויצחק הפריש מעשר... ויעקב הוסיף גיד הנשה, וכו'.
מקור דבריו בשמות רבה (פ"ל פסקא ו'), והובא ג"כ בחי' הר"ן לסנהדרין (נו:)
בגירסת הרמב"ם. [אכן במדרש רבה שלפנינו אין הגירסא כן.]

ובכאור כונת המדרש הזה הו' נ"ל, דהנה ידועה מחלוקת הראשונים באבות
קודם מתן תורה, אי יצאו מכלל בני נח או לא. הרמב"ן על התורה סוף פ' אמור
ובס' פרשת דרכים דרוש א' דנו כזה באריכות. והעיקר נר' כדעת הסוברים
שיצאו מכלל כ"נ אך עדיין לא הו' להם קדושת ישראל גמורה, דענין קדושת
ישראל גדרו - התחייבות כמצוות, וכדמוכח מנוסחת ברכות המצוות - אשר
קדשנו במצוותיו וציוונו, והיות שהאבות לא נצטוו בכל התרי"ג מצוות אלא רק
בקצת מצוות נוספות על ד' המצוות של כ"נ, מסתברא לומר שהו' להם מקצת
קדושת ישראל. ומעתה נראה, דזו היא כונת המדרש רבה הנ"ל, דמבואר בתורה
שכרת הקב"ה ברית עם כל אחד מן האבות בפ"ע, ומשמע ל' לבעל המדרש
שענין כריתת הברית הוא יצירת קדושת-ישראל, וכדמצינו בסניני, שענין כריתת
הברית בסניני הו' - ליצור קדו"י על האומה הישראלית, וכדמצינו בסניני, שענין
כריתת הברית בסניני הו' - ליצור קדו"י על האומה הישראלית, והיות שענין
קדושת ישראל תלוי הוא בהתחייבות כמצוות, הו' סבור בעל המדרש שכריתת
הברית עם אברהם הו' תוכנו ענין של מצוה מחדשת - נוסף על ד' מצוות כ"נ
שנצטוו בה כל באי עולם. וכן הברית עם יצחק, שהוסיפה קדו"י יתירה על
אשר הו' לאברהם, מן ההכרח לומר שהו' תוכנו ג"כ איזה מצוה נוספת, וכן
הברית עם יעקב אבינו, דהא כהא תליא - כריתת ברית עניינה יצירת קדו"י,
וקדו"י תלוי בהתחייבות כמצוות. ועל כן בא בעל המדרש וחידש, דאיה"כ,
דלכל אחד מן האבות היתה תוספת מצוה, דבא אברהם ונצטווה יתר על אלו
במילה... ויצחק הפריש מעשר וכו'. דלולא תוספת המצוה, לא הו' לכריתת
הברית שום משמעות.